

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 7 (305), serie nouă. Miercuri 26 februarie 1997. Preț: 1.000 lei

PE MARGINEA RĂZBOIULUI CIVIL DINTRE FIZICIENI ȘI CRITICI

Un eseu
de
Monica
Spiridon

CĂRUȚA DE CARACAL

Unii mai scosese ră capul pe ici, pe colo, pe la rubricile de sport, pe la **faptul divers**, pe la paginile de science-fiction, că acolo puteau să țină trena. El a stat ascuns sau, poate, era pregătit în taină pentru marea lovitură. Căci cine știa de Marius Tucă înainte de buimăceala din decembrie? Dar, în plină democrație și abulie, a simțit că merită să riști, fiindcă destui sunt dispuși să rupă cu anonimatul. Prima treaptă a consumat-o (și probat-o) la o gazetută: mică și la propriu și la figurat! Acolo, cică, ar fi un fel de șef, care scrie editoriale, după modelul cristoic. Mulți, indiferent de har și instrucție, au dat în boala asta. Au sau nu au ce spune, insistă să vadă tot omul ce muză îi zgâlțâie noaptea, în somn! Cum pe versantul ăsta, umbra pare a fi veșnică, Tucă a năzuit spre lumina reflectoarelor. A găsit și forma de manifestare: împarte milioane celor ce-și irosesc timpul cu lectura gazetutei sale. ● Pasajele decupate, când nu stărnesc umorul involuntar (cu cacofonii și formulări din arsenalul lui Găgă) au izul meditațiilor din ograda handicapților. În dialogurile poticnite, Tucă ia aerul unui filosof, încât sentimentele de compătimire te încearcă de fiecare dată. Dar el nu realizează pe ce lume se află și continuă, nonșalant, căci, atunci când vrea să te piardă, Dumnezeu îți ia mințile. ● Bănuind ce l-ar putea individualiza, caută mușcătura ironică: abia acum e el suveran - în mitocănie! Vrea să pară chiar inteligent - din față - dar, când își arată profilul, e un dezastru! Pentru a-și agrementa discursul, scoate limba, își dă ochii peste cap, râde fără control, folosește anapoda cuvintele, cade în amnezii (adică nu-și găsește vorbe!), și onomatopeele sunt, de regulă, ideile lui predilecte. ● Ca să nu se simtă singur printre cucuvele (emisiunea lui e la miezul nopții!), își recrutează ajutoare, unele de condiția lui, altele, cu adevărat competitive. Dar Tucă nu simte diferența dintre ele. Le tratează la grămadă, crezându-se, poate, vreun director de conștiință. ● Unii îl ironizează, dar el înaintează fără rețineri, săracul, alții îl înțepă fără ocol dar, și-n astfel de cazuri, nu se intimidă, dimpotrivă, recepția sa e oarbă. Postura de intelectual îl incomodează cel mai mult. De aceea o și refuză. ● Greu poate fi egalat în fotoliul său de moderator. Cei care țin atât de mult la publicitate îi înghit bătărăniile și găngăvelile, ajutându-l să-și trădeze originea caracaleană. Locul acela în care s-a răsturnat căruța. Știe tot omul ce se afla în ea.

ANALISTUL GEORGE ȘI DECLINUL ASCENDENT

de NICOLAE PRELIPCEANU

Zilnic, posturile de radio revarsă, în autobuze și automobile care nu știu să se protejeze, o avalanșă de vorbe scăpate de sub orice control și mai ales independente de vreo formație cât de cât culturală. Și cum să fie altfel când majoritatea celor care le scuipă nemestecate spre ascultătorul ori telespectatorul naiv nici nu ar putea face dovada vreunei culturi generale cât de mici, cât de neînsemnate. De la „Măi, Bancă Mondială” la „Felicități, domnule Elfîn”, toată această facondă vulgară ține loc de informație, de comentariu, de analiză. Domnișoare fandosite și imberbi ghicibili după glasul de cocoși imaturi își zvârlu „atenționările, concluzionările, previzionările, restricționările, pariurile” și încă o seamă de americanisme de circulație spre a sugera „specializări în comunicare, mass-media ș.c.l.” peste ocean, acolo unde azi se învață atâtea și-atâtea.

Culmea acestei mori de vorbe, împinse de un fel de beție, la urma urmei tinerească, față de care celebra „beție de cuvinte” semnalată de Titu Maiorescu era o biată șoaptă rușinată, culmea a fost începutul unui talk-show, că altfel nu-i pot spune, la un post de televiziune privat, în care un oarecare George era investit cu titlul de analist și, în această situație aflându-se, să comenteze deciziile recente ale Guvernului Ciorbea. „George, tu care ești analist, spune-ne...” i se adresează o rotunjoară brunetă, iar George își începe tirada. Nu știu ce va fi spus analistul

George până la urmă, căci am închis aparatul după declarația sa cutremurătoare conform căreia Guvernul Ciorbea este decis să stopeze „declinul ascendent” de până acum, al situației din România. Oricâte atenționări, concluzionări și previzionări ar mai zvârli ceilalți juni audiovizuali, ei vor atinge greu performanța analistului George din dimineața zilei de 17 februarie 1997. Cum ar spune un umorist rus, omorât de sovietici, „astfel de perle se pot auzi la televiziunile noastre în aceste zile”.

Întrebare: să fie locurile la posturile de radio și televiziune mai numeroase decât repetenții liceelor românești? Așa ar părea dacă ascultăm mai des talk-show-urile care ne împuie urechile cu agramatismele lor, cu vorbele aruncate fără a avea măcar habar de ceea ce cată ele să spună. Atunci, poate, e nevoie de noi licee, pentru a mări astfel și numărul repetenților, iar acesta să poată măcar acoperi pe acela al redactorilor și reporterilor necesari audiovizualului. Și cum tot există o academie a infractorilor, o alta în nu știu ce sat din Mehedinți, poate n-ar strica să se organizeze în sfârșit și una a repetenților. Ce frumos ar suna: „Academia repetenților!” Iar acesta să aprovizioneze cu talk-show-uri și „specialiști” posturile noastre de radio și televiziune, cât și ziarele de scandal. Iar oasele lui Titu Maiorescu s-ar mai răsuci o dată în plus în mormântul lor, unde nu sunt lăsate să doarmă

acolade

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director),
Marius Tupan (redactor șef), Ioan
Es. Pop (secretar de redacție), Alexan-
dru Spănu (redactor), Ion Cucu (fotore-
porter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română,
filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile
poștale din țară. Revista noastră este
înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția
2048.

LAURI TIMPURII

de MARIUS TUPAN

Nimic nu se compara, desigur, cu un concert al virtuozilor, în care nici o asperitate, nici cel mai mic rateu nu destramă vâlul țesut cu grijă al iluziei artistice. Și totuși, pareă numai într-un concert al celor încă în formare, cu inevitabilele stângăcii și mici accidente, datorate lipsei de experiență, guști cu mai multă bucurie momentele de excelență. Acest gând ne-a fost inspirat de Orchestra Liceului Dinu Lipatti, care a concertat duminică, 16 februarie, pe scena Ateneului. Ea a prezentat un program foarte ambițios, cu lucrări de la Bach la Enescu, pareă anume gândit, ca o testare a limitelor și capacităților. Dirijorul, care nu a părăsit în această postură atitudinea de magister, controlând nu numai scena ci și publicul tânăr, venit pentru concertele educative de duminică, a ales pentru început **Preludiu la unison** de George Enescu, o lucrare unică, după cum a precizat, deci și un prilej unic pentru a afirma un adevăr incontestabil: că secretul unei orchestre este acela de a nu avea ierarhii de instrumente, relaxări de plan secund și forța tractantă a viorilor întâi, că muzica se gândește și se execută împreună, cu responsabilitate egală pentru fiecare instrument. Partitura enesciană prinde viață, cu melancolicele-i chemări și ecouri, cu frenezia jocului, cu perfecte sincronizări în pasajele dificile cu apogiaturi. Aria din **Suita a III-a de Bach** se revarsă în timpanc răsfățate de interpretări celebre. Un patos reținut, o atmosferă mediativă, dar muzica încă nu s-a eliberat de o anume materialitate străină a plutirii ei imponderabile în condiția-i ideală. Partea mediană a concertului aduce în scenă tineri cu frunți nimbate de lauri timpurii. Cleopatra Ilie, fragilă și grațioasă, dă

strălucire emblematicului instrument mozartian. În **Concertul numărul 2 pentru flaut**: sunet pur, miracol al paradoxalelor profunzimi lipsite de gravitate și de efort. Convingătoare în ambele arii - o Zerlina penitentă și o Despina mai complexă - Simona Mihai se dovedește o voce lucrată și capabilă de nuanțe. Cu Matei Varga (**Concertul nr. 20 pentru pian** de Mozart) ieșim din ordinea obișnuitului, cum am ajuns să gândim performanțele școlii românești de muzică, pentru a ne bucura de privilegiul evenimentului. Matei Varga nu este genul de solist care își așteaptă răbdător intrările. El gândește întreaga partitură, trage după sine orchestra, publicul. Uncori degetele mâinii drepte se abat ca o ploaie de fildeş peste clape, în vreme ce mâna stângă, rămasă suspendată, invocă însuși spiritul acestei muzici pe care o respiră cu toată ființa: strălucire, zbor, transparență. A reușit să trezească până și ultimele simțiri amorțite. Măinile care și-au uitat tracul imprimă **Uverturii** la „Oberon” nedezmințitul patos romantic. Dirijori și instrumentiști par străbătuți de aceleași efluvii. Cu **Marșul lui Radetzski**, orchestra se luptă să acopere aplauzele publicului entuziast care îi subliniază ritmul. Să adăugăm aplauzele noastre și acelor Pigmalioni care au cristalizat energiile native ale ucenicilor lor vrăjitori, îndrumându-i dincolo de exigențele tehnice ale pregătirii de moment către artă, expresivitate: Nicolae Racu, Virgil Oproițoiu, Cristina Măgureanu, Alin Dumitrescu. Semne certe că la liceul **Dinu Lipatti** arta și instrucția, stimulate de cadre didactice remarcabile, se află într-un mediu simpatetic.

ÎN TRE DOUĂ FALIMENTE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

La 26 septembrie 1789, Honoré Gabriel Riquetti, conte de Mirabeau, marchează printr-un discurs celebru în fața Adunării unul din momentele cele mai înflăcărate ale Revoluției Franceze. Principala cauză imediată a marii schimbări a lumii este enorma datorie publică acumulată de Franța regală. Între mecanismele acumulării acestei datorii se situează și susținerea acordată de Franța Revoluției Americane și nobilei cauze a războiului de eliberare. Nu este singurul caz în care o politică externă îndrăzneată - eventual una îndreptățită, corectă și pură în intențiile sale dar la fel de bine un agresivă și acaparatoare - conduce la destructura și dispariția unui stat, unui regim sau a unui sistem. În acea zi de toamnă a primului an al Revoluției, Jacques Necker, director general al finanțelor, solicită Adunării, ca ultimă și disperată soluție, dreptul de a lansa un împrumut public de 80 milioane franci. Cum situația poporului este abominabilă, cum multe dintre averile mari se prăbușesc, Adunarea este foarte puțin dispusă a se supune cererii ministrului liberal și reformist care a fost Necker. Deși profund legat de mișcarea populară - un adevărat tribun al cetățenilor - Mirabeau lansează o chemare

cutremurătoare pentru susținerea unui nou și zdrobitor efort financiar. Adunarea este convinsă - destinul însă nu poate fi conjurat; poporul avea un alt gând, alte aspirații, alte dorințe, privea către o altă schimbare. Revoluția a mers până la capăt, radicalizarea politică a devenit tot mai profundă, regele a fost decapitat, Mirabeau a fost eliminat - și el - înaintea altora precum un Vergnien, Desmoulin sau Danton. Războaiele Revoluției au început; au adus întâi înfrângeri și apoi succese Franței. Guvernarea dăduse rezultate politice, dar lăsase țara plină de milioane de oameni fără locuințe, fără ocupație, fără speranțe. În fața perspectivei unui nou faliment, Maximilien Robespierre acuză corupția, promite o luptă necruțătoare împotriva acesteia și anunță păstrarea măsurilor de rigoare și efort general. La 26 iulie 1794, marele Robespierre pronunță în fața Convenției un discurs exploziv, încheiat prin cuvintele „moartea este începutul nemuririi” - spre a arăta gradul deciziei sale. Fluierat la revenirea a doua zi în sala Convenției, este arestat și ghilotinat la 28 iulie.

Între cele două falimente economice s-a desfășurat unul dintre cele mai mari, decisive

și reprezentative episoade ale istoriei umanității; totuși a trebuit să se aștepte o zi de noiembrie 1863 pentru ca Abraham Lincoln să spună țării sale și lumii că adevărata conducere, sub protecția lui Dumnezeu, pentru promovarea adevăratei libertăți, este guvernarea poporului, prin popor și pentru popor. Ceea ce Mirabeau și Robespierre ar fi trebuit să știe, iar Abraham Lincoln înțelegea cu siguranță, era faptul că poporul nu se constituie ca o abstracție, ci drept o ființă imensă, concretă, sensibilă și vie. Pentru aceasta însă, desigur, Lincoln nu a fost mai puțin obligat să plătească locul său în istorie cu prețul vieții.

După dispariția lui Maximilien Robespierre, Franța devine Directorat, apoi Consulat și Imperiu. Armatele sale parcurg Europa convingând toate popoarele că, dacă războiul este o eventualitate îngrozitoare, în schimb comunicarea între națiuni și transcenderea frontierelor pot genera mari avantaje economice. Drept rezultat, Sfânta Alianță introduce în viața Europei un sistem nou de echilibre și deschideri. De atunci și până astăzi, în fața oricărei crize - politice, economice, militare - există tradiția restructurării bazei de relații a țărilor, regiunilor și surselor geopolitice.

Pe un alt fundament istoric, America a învățat că singura soluție a crizelor constă în apelul la popor - ca în New Deal-ul keynesian al lui Roosevelt, sau în varianta exact contrară, a revoluției liberale Reaganiene. Istoria umanității moderne în aceasta și constă: în a alege între recursul la instituții și apelul la popor - totul este să nu se ajungă prea aproape de un faliment.

minimax

REFUZUL SACRIFICIULUI

de ȘERBAN LANESCU

Referitor la încercarea dură (cât de dură, abia urmează s-o constatăm... Runii!) prin care va trece societatea românească, au existat atât ziariști, cât și lideri politici care, poate ignorând, poate neglijând, ori, cine știe, poate chiar sfidând conotația-i originală, religioasă, nu s-au sfiit a folosi cuvântul **sacrificiu**. De să-ți vină-a exclama «na poftim de vezi cultură!», adică vreau să spun cultură politică. Mai ales că în unele cazuri defectul îmi pare greu de tolerat. Căci, bunăoară, despre sacrificiu s-a pomenit vorbind chiar și frageda jună I. Radu de la TVR într-un soi de prezentare la conferința de presă a echipei **chirurgilor**, condusă de premierul Victor Ciorbea. Tot atunci d-sa, juna, și-a dat măsura frăgezimii anunțându-i pe telespectatori că, citez, se pare că mai avem de așteptat deși programul de măsuri e gata... Or, de bună seamă, se poate obiecta că a te lega de cuvinte este un nărav de cărcotaș cu ifose. Mă rog, dacă **reformarea** economiei nu se poate face altcumva decât prin **deformarea** limbii române (c-așa se cam arată la nivel de ministru în **problemă**) taci și-nghiți. Cam greu, cam cu noduri, da'nghiți! Subseriu! La fel după cum sunt întru totul de acord și că nu se cade a face caz de infirmitățile semenilor. M-am împiedicat însă de «sacrificiu» tocmai deoarece ecoul semnificației religioase a cuvântului nu numai că nu poate fi neglijat ci, dată fiind acum **situațiunea** în România, este relevant cu deosebire. Punct și de la capăt, **contra-**

punctând.

În ediția de luni 17 februarie curent a cotidianului **Adevărul**, pe ultima pagină există o fotografie „semnată” de C. T. Popescu (**Chapeau!**) imortalizându-i, **împreună**, pe Dan Grigore și... G. C. Păunescu. Restul, adică textul de lângă fotografie, aproape că nici nu mai contează. Ceva despre o întrunire intens mediatizată a unei fundații de-i zice «Forumul pentru Starea Culturii», forum care, prin participarea unui G.C.P., își merită într-adevăr numele! Printre altele, măcar și **pencă** văzând personajul îți poți aminti povestea lui Billy Bathagate cu atât de simpaticu' domn Schultz Olandezul. De altfel, în ultima vreme, fratele nostru Păunescu este tot mai prezent în mass media, fie **pe sticlă**, fie într-o **anumită parte** a presei (ditamai interviul în, da' în **România liberă**), adică **pe hune**, nu că, aferim, s-ar fi dezgropat nisicava „morți” în privința d-sale, alți „morți” decât cei cunoscuți, acum de când se vântură „povestea dosarelor” (care anume dosare, de bună seamă că nu mai trebuie specificat) și s-a mai pornit și cruciada necruțătoare împotriva corupției. Nu deloc. Adică întru desfiderea tuturor acuzațiilor ce i-au fost aduse în presă, G. C. P. a ieșit în față și este acum în primele rânduri ale luptei pentru asanarea economică, politică și implicit morală a societății românești. Bașca, sensibilitatea fratelui pentru cultură înaltă urmând a fi consfințită prin participarea d-sale, probabil iminentă, la „serata de sâmbătă seară”. Iar

G.C.P. nu este deloc un caz singular. Având în vedere centrele **dure** de putere ale statului, finanțele și „aparatură represivă”, imediat îți vin în minte cel puțin două VIP-uri care se dovedesc piese fixe în angrenajul politic: M. Isărescu și V. Măgureanu. Barem „Iliescu & Comp” au fost debarcați în Opoziție (că și acolo se poate **mânca o pâine albă**, e altă poveste), „echipa PD-ului”, cum, ne-cum, s-a răsopotit, ceva generali au mai fost trecuți în rezervă, dar cei doi (și, bine'nțele, fiecare avându-și dedesubt oamenii lui) au rămas aceeași! Aceiași de șapte ani în care, totuși, și cu voia lor, s-au întâmplat toate câte s-au întâmplat, astfel încât s-a ajuns acum într-o situație când este inevitabil, s-a zis, sacrificiul. Sacrificiu care pentru unii va presupune... și gândul nu mai poate fi exprimat până la capăt căci ar fi un gest indecent. De ce?! Cum se explică această situație?! Uneori poate e mai bine să nu cauți/întrebi prea adânc, lăsând ceva și în voia timpului. Deocamdată, ori barem eu nu le văd, nu există încă indicii evidente ale unei monstruoase cărdășii oculte. Oricum, este o presupunere indispensabilă pentru a răzbi în încercarea ce va să vină. Încercare, iar nu sacrificiu!

Sacrificiul, revenind la **ecoul** conotației religioase a cuvântului, sacrificiul presupune drept premise ale succesului, dacă se poate spune așa, respectarea riguroasă a ritualului sacrificării și, la fel de important, autentică îndreptățire a celor care îl oficiază. Un sacrificiu îndeplinit cu „preoți” suspecti, cel puțin suspecti, aduce mai curând a sacrilegiu. Altfel spus, mai de-a dreptul, dacă e vorba să strângem faimoasa curea să ne descurcăm cumva cu toții și care cum poate, cu tot cu **foștii** de tot soiul, că, nu-i așa, toți suntem români, etc. etc., reconcilierea!, cam la cutremur, mă rog s-aprobă. Că ce naiba să mai zici/faci?! Dar atunci, măcar atâta decență!, la nenorocirea asta să nu-i mai zică vreun tucă sau vreo jună fragedă, să nu-i mai zică sacrificiu! Că zău nu dă bine! De nici o culoare.

Ion Ioanid, ÎNCHISOAREA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

Al cincilea (și ultimul) volum din masiva carte de memorialistică a domnului Ion Ioanid, unul dintre cei mai avizați martori ai universului penitenciar comunist românesc. Sunt rememorați anii petrecuți de autor la Salcia, în Balta Brăilei, și cei imediați următori, trăiți în libertatea fără de libertate existentă în România vremurilor comunismului, „înfloritor” (anii 60). Dacă primele patru volume interesau mai ales prin panoramarea dureroasă a tot ceea ce a însemnat temnița propriu-zisă, acest ultim volum interesează în primul rând prin ceea ce a reprezentat impactul dintre două mentalități: cea a înțarceratului eliberat și cea a omului „liber” (dar, de fapt, tot un înțarcerat în vasta temniță socială împrejmuită nu cu sârmă ghimpată, ci cu o ideologie mutilantă).

Carte scrisă cu intenții pur memorialistice (sub aspectul genului literar), **Închisoarea noastră cea de toate zilele** rămâne cel mai bun - până acum - roman despre o perioadă care își așteaptă cronicarul de ales har (**Editura Albatros**).

Aurel Sergiu Marinescu, PRIZONIER ÎN PROPRIA ȚARĂ

Dacă memorialistica domnului Ion Ioanid depășește limitele genului, înscriindu-se în perimetrul literaturii beletristice, cartea domnului Aurel Sergiu Marinescu (din care a apărut zilele acestea cel de al treilea volum, cel semnalat aici) este un exemplu de amplă analiză socială, politică și psihologică a celei mai sumbre perioade din istoria poporului român. În fond, sunt discutate cu maximă luciditate toate elementele unui plan înspăimântător (ale cărui repercusiuni le-am trăit, dar care acum, amintite pe fila de tipar, ne îngrozesc parecă mai mult!) de comunizare a României, prin distrugerea sistematică a instituțiilor reprezentative ale statului democratic, prin robotizarea individului și prin aplicarea anticelei legi trasibulice de decapitare a tuturor vârfurilor societății, anihilarea elitelor, deci. Structura cărții este, pe de o parte, analitică, pe de alta justițiară, amintitoare de celebre rechizitorii juridice; sunt aduse la bara istoriei o multitudine de figuri angajate într-un fel sau altul în diabolicul proces de transformare (prin schilodire) a țării; privirea autorului este obiectivă, neîncetoșată de patimi, este o privire de lynx îndurerat (**Editura Vreamea**).

Paul Goma, JURNAL PE SĂRITE

Un scriitor nu poate uita... nu i se îngăduie să uite realitatea pretinzând că el este făcător de ficțiune; un scriitor amnezic, în cel mai fericit caz, e scriitor de vagoane, nu conștiință a națiunii”, iar Paul Goma - dincolo de tot ceea ce i s-ar putea reproșa mai ales că orice reproș la adresa lui va ascunde un substrat politic sau trădător de rătăciune personală! - rămâne una dintre cele mai inclemente conștiințe ale nației. Cele trei volume ale jurnalului său (început în 1978 și dus până în 1993) excelează tocmai printr-o inclemență dezmoșitoare, vitriolantă; fie că notează pe marginea evenimentelor, a ideilor, a doctrinelor, a personajelor de care s-a izbit (nu folosesc întâmplător verbul!), Paul Goma își înmoaie condeiul în acid sulfuric, dar asta nu înseamnă că avem în față un negativist funciar, un bolnav de maliție, ci un intelectual (cam utopic, e drept, în setea lui de perfecțiune morală!) care refuză a se opri la aparențele înșelătoare, care refuză a închide ochii în momentul în care obiectul privit sau persoana scrutată zgărie amândouă deopotrivă retina, un chirurg - într-un cuvânt - al operațiilor radicale. Incomod sau nu, „rău” sau „bun”, obiectiv sau mai puțin obiectiv, Paul Goma rămâne un hieratic necesar. (**Editura Nemira**)

Alexandru Ruja, ARON COTRUȘ. VIAȚA ȘI OPERA

Monografie concepută și scrisă... ardelenește, despre - o spune autorul - „cel mai popular poet român dintre cele două războaie mondiale”. Etichetarea, discutabilă, evidențiază un devotament, un entuziasm care l-ar fi putut împinge pe istoricul și criticul literar în plin subiectivism; totuși domnul Alexandru Ruja - cu unele excepții evidente mai ales în partea a doua a cărții, cea destinată analizei operei - rămâne în perimetrul realității riguroase, respectă datul istoric și faptic, nu trădează deci documentul, realizând un portret sobru, lipsit de orice artificiu. Mai mult, istoricul literar nu ezită a dezvălui piedicile ridicate de fragilitatea sau caracterul incert al documentului, onestitatea fiind caracteristica primă a demersului. Unda de subiectivism se va face simțită în secțiunea rezervată analizei operei cotrușiene, a cărei valoare este parțial supralicitată. Discutabilă mi se pare și încadrarea poeziei tumultuosului bard în descendența exclusivă a expresionismului german, dar toate acestea nu știrbesc cu nimic valoarea monografiei, carte solidă, edificatoare și convingătoare. (**Editura de Vest, Timișoara**)

Jolan Benedek, SUFLETELUL IUSTINEI

Autoarea este câștigătoare premiului pentru debut al editurii Nemira pe anul 1995, a seriei o proză mult mai altfel decât se scrie astăzi la noi, nu știm cu ce altceva se ocupă, în schimb aflăm - din roman - cam care este viața Iustinei, eroina cărții: eșuând la examenul de admitere în facultate, fata se va angaja la o țesătorie, se va îndrăgosti (dragoste tacită!) de Bossuleț, patronul ei, va primi vizitele prietenei Kinga, se va plictisi urmărind „literatura” de la TV ș.a.m.d. Dacă bănuim că toate acestea nu au nimic de-a face cu „suflețelul” fetei, ne înșelăm: sub aparența unei perfecte monotonii, impusă de o viață banală până la sufocare, Iustina are o trăire interioară intensă, o sensibilitate remarcabilă, o capacitate de autoscrutare a obsesiilor vârstei ieșită din comun. Până aici nu ar fi nimic nou sub soare; inedită (în spațiul literar românesc de azi) este modalitatea prin care autoarea sugerează meandrele universului interior, o manieră apropiată de behaviorism. Semnul exterior are corespondențe perfecte cu ceea ce se întâmplă în psihic, proza talentatei Jolan Benedek semănând cu acele filme bune, în care se vorbește puțin, gesturile spunând (aproape) totul... (**Editura Nemira**)

Thomas de Quincey, CONFESIUNILE UNUI OPIOMAN ENGLEZ

Din micro-studiul domnului Virgil Nemoianu, prefațatorul romanului: „Spunem că «de Quincey» (mai bine zis, eroul său, oricât de asemănător ar fi el altminteri cu autorul) se refugiază în viciu. Care este semnificația acestui act? În primul rând este o formă de protest moral împotriva societății (...). Dar în același timp ea este o formă cifrată, parabolică, am spune, de a descrie traseul decăderii sufletului uman într-o societate a alienării, într-o societate care nu îndeplinește condiția romantică a integrării. Refugiul în viciu este o supralicitare a păcatelor societății, o demascare a societății prin păcatele ei. Eroul de quinceian se oferă, am spune, (și aici poate că exagerăm totuși puțin, căci aceste lucruri se află abia în germene) drept sacrificiu, drept cobai pentru experiență; el își va asuma răspunderea tuturor viciilor și păcatelor, le va lua asupra sa pe toate pentru a ilustra sintetic funcționarea lor”.

Din **Scurtă istorie OXFORD a literaturii engleze**, de Andrew Sanders: „Acest «studiu consacrat dependenței de opium și stării de halucinație, inducerii viselor și neputinței de a-ți uita propriul trecut, depășește cu mult simpla fascinație gotică și piranesiană a întunecimilor și meandrelor sufletesti. Este un demers psihologic îndrăzneț ce prefigurează teoriile și preocupările freudiene, și în aceeași măsură o completă apologie personală, în care se întretes amintiri despre bunătatea omenescă, evocări coșmarești ale traumelor din copilărie și o ambiguă justificare a consumului de opiu”. (**Editura Univers**)

anticariat**Maxence Van Der Meersch, CORPS ET ÂMES, Albin Michel, Paris, 1943**

Acest burghez revoltat, până și în adeziunea sa la catolicism (pe care contestă pe patul de moarte), apare în opera sa ca un Zola creștin, de la care a moștenit puterea, realismul scrupulos, lirismul inspirat. Mistic al suferinței și al sărăciei, el a consacrat clasei muncitoare (pe care a îndrăgît-o într-atât încât s-a căsătorit cu o fată din rândurile ei) fresce pătrunzătoare, dureroase și întotdeauna aproape de adevăr. **Corps et Âmes**, șarjă violentă îndreptată împotriva medicinei oficiale, a fost marele succes francez de librărie în timpul Ocupației. Van der Meersch avea să moară prematur (de tuberculoză), victimă a elimei din preajma Canalului Mânecii și poate și a terapeuticele vegetariene pe care le adoptase și le recomanda. Este un romancier popular, iar disprețul său față de artă și de stil explică deprecierea sa în lumea oamenilor de litere” (Pierre de Boisdeffre).

Volumul se găsește la anticariatul de la Sala Dalles.

LIRICA EVENIMENTIALĂ

de ROMUL MUNTEANU

La anumite răstimpuri, pe care nimeni nu le poate prevedea cu multă vreme înainte, teritoriile literaturii încep să se deplaseze spre straturile sublatente. Această stare de mici sau mari cutremure în spațiul creației este de natură să scoată în relief un alt gen de sensibilitate, grefat pe alte tehnici ale scriiturii. La primul contact cu asemenea fenomene, cititorii au impresia că ar fi dispărut, de pildă, din câmpul poeziei atât dușoșia, melancolia și iubirea, cât și intimitatea ființei unane cu mediul ambiant. Până și limbajul scriitorilor, ca și modul lor mai general de textualizare, par să confirme asemenea absențe.

De fapt, cititorul obișnuit, ca și criticul, se găsește în fața unor discordanțe de sensibilitate, care capătă un caracter mai frapant, mai ales în poezie. Creația literară a lui Ioan Es. Pop poartă cele mai multe semne prevestitoare ale unor schimbări de "intorii" în câmpul poeziei. Dacă în **Ieudul rară ieșire** (1994) autorul se arată un bard al alcoolurilor, ca și al singurătății în grup, în **Porcec** (Cartea Românească, 1996) filonul acesta se subțiază în favoarea unor alte experimente ale cului, obsedat de divinitate și moarte, ca și de existența trăită ca un eșec asumat. Dar nu este vorba de nici o stare de frică și cutremur în maniera lui Kierkegaard. Noul univers afectiv conceput de Ioan Es. Pop nu se întemeiază pe trăiri de mare amploare. Locul lor este luat de fapte mărunte, repetitive, obsesive, generate de întâmplări cotidiene, aparent banale. **Micul Porcec**, poemul cu care se deschide volumul, este sugestiv pentru poezia impurității, tipică postmodernismului, care nu refuză amestecul dintre genurile literare. Realitatea intră în text ca o ficțiune povestită: „azi am fost la ecograf, a zis iova. sunt/locuitorul unei gropi. mi-au văzut-o foarte înăuntru/lasă, am zis, or să ți-o scoată ei. n-avea, n-avea grija, afară/ei au forcepsuri, au catgut, se știu bine la asta/mai bine hai, dă și tu o țigară//bă, zice, groapa crește pe zi ce trece. a-nceput să-nghesuie plămâni/și s-a dat acuma la ficat/hai atunci, zic, mergem la birt la herbecul și-o umplem/și-o să ai o mare la uscat”.

În primul rând, observăm că un fapt tragic este receptat într-o manieră umoristică. Or, lucrul acesta nu devine cu puțință decât prin anularea afectivității, singura cale posibilă să confere tragicului o tentă ludică.

Impuritatea poeziei postmoderne nu este total relevantă numai prin fuziunea dintre genuri. Ci, mai ales, prin amestecul stărilor existențiale, ca și prin convertirea unora în ipostaze net opuse. Așa se explică structura eterogenă a unor astfel de poeme, permissive la comentariul explicativ, autoreflexiv, fără teama decăderii în antipoezie: „cititor infidel, prietenul nostru s-a scufundat/într-o nepăsare doar vecină cu viața/la 36 de ani, nu e ușor să admiți/că tu și el vă puteți spune pe veci adio”.

Ioan Es. Pop nu scrie o elegie pe tema prietenului care moare; „**indiferența**” din poemul său capătă în mod paradoxal o amprentă tragică, trăită fără cutremur, ca un fenomen firesc. De la Sartre, Camus până la Beckett, moartea și suferința și-au pierdut aura tragică.

Luciditatea cu care este privit finalul existenței transformă acest moment grav într-un **fenomen social**, din spațiul normalității. Ioan Es. Pop, ca și alți scriitori din generația lui, scrie, prin raportare la tradiție, un gen de **contrapoezie**, bazată pe alte canoane, ce se cer decelate. Astfel criticii, ca și cititorii în general, se găsește în fața unui fenomen literar generator de neaderență.

Schimbarea de teritorii ale poeziei este în plin proces. Textul de proză **Micul Porcec** reprezintă un alt exemplu, și mai ilustrativ. Cadrul rustic al poemului, ca și evenimentele petrecute, ne aduc aminte de literatura sămănătoristă. O bunicuță își scoate nepotul de 6 ani la horă și-l îndeamnă să danseze alături de alți copii și vârstnici, adică să se arate stăpân pe forțele sale. Dar copilul se inhibă.

„Trupul lui Porcec a înghețat. Cămașa lui Porcec a înghețat. Sandalele frumoase ale lui Porcec au înghețat”. Însă exemplul vărului său l-a scos din starea de amorțeală. „Și atunci, micul Porcec se hotărî să intre în ritmul vărului său Anhidim, să guste din beția dansatorului adevărat, să uite de ochii femeilor de pe margini. Își luă avânt să se rotească, pașii lui se înmulțiră, se iuțiră, și Porcec chiar reuși să se învârtă o dată, ca un dansator adevărat. Dar atunci, mâinile sale uitară de mijlocul fetei, fata se desprinse, se împletici și căzu. Porcec se mai învârti o clipă, de unul singur, apoi se încâlci în ghemul propriilor picioare, sparse cercul de dansatori și se răsturnă undeva pe sub lavițele de pe margine. Așa a eșuat intrarea în lume în pas de dans a lui Porcec”.

Iată cum o povestire cu aparențe sămănătoriste se transformă în contrariul său. Ioan Es. Pop a scris un ingenios poem psihanalitic despre o traumă a copilăriei, modul de refulare a eșecului și rememorarea sa târzie. „Abia în al treizeci și patruilea an al vieții sale, Porcec a avut îndrăzneala să se înțeleagă deplin. Atunci l-a fulgerat amintirea dansului de la șase ani și atunci Porcec l-a urât cu putere pe micul Porcec care, la șase ani, ratând primul dans, ratase, pentru toți Porceci care aveau să urmeze în același trup, de la șapte la șaptezeci de ani, orice început”.

Dacă starea de poezie poate exista ca o ipostază existențială a spiritului, în afara oricărui text, atunci de ce nu am fi ispitiți de gândul de a căuta în alte locuri acest poem al eșecului cu o derulare dramatică miniaturală dar autentică.

Distanțarea lui Ioan Es. Pop de anumite prejudecăți literare sau general umane se

zidește pe cele mai diverse planuri. Ea poartă marca unei civilizații a înstrăinării, când sentimentele se răsucesc în alte direcții sau se distorsionează în mod ciudat.

Nu este vorba de o modă literară, creată artificial, ci de spiritul timpului, favorabil trăirilor alienante, ruperii de cordonul ombilical, separării de intimitatea domestică.

Și totuși, în peregrinările imaginare ale lui Ioan Es. Pop există un punct fix. Acesta este **casa**, locul primordial al familiei, cuibul în care s-a întâlnit bătrânețea diferitelor generații cu copilăria altora. „N-am iubit-o niciodată. Am găsit-o ținându-mă întunecat prin niște geamuri mici, cu perdelele mai tot timpul coborâte. Ai fi zis că sub geamurile ei s-au adunat cearcăne uriașe, lungi cât cearșafurile. Lumina care ajungea în încăperi era veștedă și veche de un veac”.

Nu este vorba de idilismul nostalgic al ardelenilor dezrădăcinați, cu toate că și acesta ni se pare firesc. Ioan Es. Pop dă relevanță unei obsesii, unei trăiri fantomatice, când casa dintâi, transformată într-un arhetip, se suprapune peste toate locurile sale de adăpost: „Am băgat de mult de seamă: în orice casă mă așez, casa aceea îmbătrânește brusc, se întunecă și devine casa de acasă. Așa cum tot ce iubesc obosește deodată, începe să gonească spre stingere, se grăbește să devină cenușă”.

Ioan Es. Pop este poetul unor trăiri fundamentale. Dar ele se petrec în alte locuri și sunt provocate de alte pulsuni decât acelea cu care ne-am obișnuit. Într-o altă manieră decât Rimbaud, scriitorul român și-a dereglat și el simțurile, în așa fel încât să poată coborî și reveni din acele straturi ale inconștientului cu o încărcătură necunoscută.

Spirit oralizant, autorul acesta taciturn scrie vorbind și visează scriind. De aceea multe din enunțurile lui poartă o marcă bizară de genul: „anul acesta ai ucis mai mult de o mie de melci”, „am despre viață amintiri fără frumusețe”, „cunosc un om care învinge moartea-n eritreea”, „avem nașteri prea multe în ultima vreme” etc.

Spuneam mai înainte că unul din fenomenele psihologice cele mai semnificative din poezia lui Ioan Es. Pop este **starea de presimțire a morții, stingerea sau împușinarea prin iubire**, ca și convingerea că **omul nu e făcut pentru ceea ce visează**. Nu este vorba de angoasă, ci de o trăire difuză, alături cu moartea, instalată în viața cotidiană ca o creștere, ca o așteptare: „o teamă de moarte pe care cei de dinaintea mea n-au mărturisit-o niciodată/se strecoară acum în apartamentele noastre/și mă tem că asta crește încet ca aluatul, dar sigur,/din alcovurile femeilor pe care le-am oploșit aici”.

Discursul literar adoptat de autorul lui **Porcec** are caracterul unei conversații directe, fără recursul la limbajul aluziv sau la o amplă gamă de simboluri. Ioan Es. Pop și-a asumat o obligație prezentă la unii scriitori mari: renunțarea la stilul figurativ, excesiv împodobit, și apelul la comunicarea obișnuită. Încărcătura cuvintelor, caracterul lor inedit rezultă din modul surprinzător de asociere. Până și aparenta stare de lamento este deturată într-un sens ironic: „voi dispărea înainte să ajung la fereastră/scaunul meu nu mai umblă, dar ai putea, biet idiot./să mă mai lași o dată dus până acolo, viața mea/ n-a pornit foarte bine și moartea începe și mai prost”...

Ioan Es. Pop este exponentul unui nou val de sensibilitate în poezia românească actuală. El se unicizează prin limbajul mutat în trăire.

gabriel chifu

Noapte de toamnă cu ploaie și vânt

Vântul smulge crucea și acoperișul
de pe turla bisericii
și trei cuvinte
dintr-o propoziție a mea despre sfârșit.
Plouă peste altar
și în vorbirea mea.
Privirea vie a lui Iisus pictat pe perete
și zâmbetul său trist
încep să ruginească.
Prin spărtura din vorbire intră noaptea umedă,
pătrunde în corpul meu,
cu sângele meu se amestecă, mă cucerește,
ajunge până în creier
unde prinde rădăcini
și adoarme visând.

Univers cotidian

Inima care stă îngropată
sub stratul gros de praf,
norul care n-a mai fost locuit de ploaie
de generații și generații,
cununa de lauri care se preschimbă,
pe fruntea învingătorului, în cunună de spini,
străzile care ocolesc biserica înaltă
și biserica înaltă care pe dinăuntru
crește invers, aidoma unei rădăcini
spre adâncul întunecat al pământului,
lumina care s-a refugiat hăituită, împuținată și
confuză
în ochii rigii și ai damei din cărțile de joc,
ceasornicul care-și mișcă alandala limbile
după cum le împing niște mici demoni siderali
și bombastici,
casa care pare când un sarcofag,
când gura (închizându-se încet!) a unui fel de
tigru,
lacătul care nu mai poate fi deschis niciodată
întrucât cheia sa făcută din sunete
s-a topit și a curs,
și eu care în propriul meu corp, pe nesimțite,
sunt înlocuit tocmai cu acela ce-mi va întinde
cupa cu otravă
s-o beau însetat.

Un basm

Am jupuit lumina
de pielea ei transeceastă
să aflu ce are înăuntru.
Previzibil, prin arterele ei
zburau păsări albe și păsări negre
cu aripi cât anii
și îngerii
treceau
cărând în spate munți de diamant.

Era o duminică de decembrie
plină la refuz de muzici
care zăceau înlăcrimate, aruncate de-a valma,
dormind unele peste altele, înghesuite în ziua
aceea
ca lucrurile într-un rucsac
ori ca prizonierii închiși într-un vagon de
marfă.

Atunci m-am privit în oglindă
și nu m-am văzut.
Oglinda nu-mi reținea chipul
cum nu reține istoria anii fără război
și nici auzul urlului tăcerii.

Copilul îi șoptește bătrânului povestea pe care vrea s-o asculte...

Drumul e pardosit cu prăpăstii
și nu sunt deloc sigur că duce
la cer.
Lacătele se deschid unul după altul,
cu o cheie de apă,
spre marea sală pustie.
Ca aerul, prin golul trestiei,
din pieptul scufundătorului,
așa se scurge sufletul prin
aceste cuvinte întrebătoare.

Cum stă nepoțelul pe genunchii bunicului,
stă lumea în poala lui Dumnezeu.
Bunicul-Dumnezeu a ațipit și a uitat povestea.
Și atunci, copilul îi șoptește bătrânului
povestea pe care vrea s-o audă
din gura lui.

Mama mea se va naște în aur

Memoria, marea memorie este vraiste
adioma unei case care a fost devastată de hoți,
apoi arsă de foc, apoi luată de ape;
iar fiecare zi are forma
unui fir subțire întins între două clădiri foarte
înalte
pe care sunt împins să pășesc
eu, copil speriat.

Nu știu bine să vorbesc, nu știu bine să merg,
pe sârma subțire înaintează amețit,
cu ochii larg deschiși, ațintiți spre viitor:
cândva voi zări
cum se va deschide cerul urlând de durere
și mama mea se va naște în aur.

Cruciada copiilor

Luptam împotriva lor
fără să știu ce apăram eu
și ce voiau ei să cucerească.

Asfințea soarele, și-au ridicat vizierile
și am văzut că toți erau copii
și aveau chipul meu la diferite vârste.

Trupul meu era însângerat,
brațele mele au început să curgă,
ochii mei cădeau
și sufletul meu cruciform tăcea.
Mă învinseseră ei, îi alungasem cu?...

Dispăream toți, țesuți în lumină.

Și-n desenul din covor...

De la nord până la moarte,
de la sud până la carte,
de la inimă la cer,
de la ah până la ger,
de la ah până la noapte,
de cândva până la șoapte,
peste tot tăcerea țese
un covor fără să-i pesc.

Și-n desenul din covor:
Dumnezeu pâlpăitor.

Petele

„Înțelege că oricât te-ai spăla pe față
cu apă limpede, rece
nu poți să ștergi de pe obrazul tău
petele acestea.
Cum nu poți îndepărta
tatuajul de pe piele și sunetele din clopot.
Înțelege.
Sunt petele morții.
Înțelege că lumina nu este decât
clipa de neatenție, când moartea ațipește
puțin”.
Toate acestea mi le-a spus un ins nespălat,
bărbos, duhnind a tutun și alcool prost, care
cerșea la un colț de stradă. Omul avea niște
aripi albe, uriașe, pe care abia reușea să le
ascundă sub hainele zdrențuite.
Curând, necunoscutul și-a tras peste cap un
cuvânt (era cuvântul „sfârșit”), așa cum ți-ai
trage o cămașă de noapte și s-a pierdut în
lăuntru acelui cuvânt, cum se pierde o
rugăciune șoptită seara pe coridoarele unei
mânăstiri.

În colonia noastră...

Ploaia din seara de octombrie
mi-a învelit casa, și s-a lipit de pereți,
și m-a privit prin geam cu ochi rugători
într-un fel care m-a făcut să înțeleg că ești tu.
Am ieșit pe stradă și ploaia
m-a luat în brațe și m-a strâns tare
într-un fel care încă o dată m-a făcut să înțeleg
că ea ești tu.
Mă aflam iar în pântecul tău,
îndepărată mamă răcoroasă.
A te naște, a muri, a te naște.
A-ți bate inima, a respira -
în colonia noastră de vacanță (sau de lucru
forțat)
unde îngerii sunt gardieni și sfârșesc răstigniți
la marginea orașului, pe cruci mirate,
iar demonii șoptesc versete, fumează țigări ieftine
așteptând împăcați să le crească aripi,
cum așteaptă pomii, în martie, să-
nmugurească,
în colonia noastră de vacanță (sau de lucru
forțat)
unde Dumnezeu și-a spart ori și-a pierdut
ochelarii
și ne veghează
atingându-ne și uitându-se la noi cu verbe.

PREMII ȘI RECOMPENSE

de ALEXANDRU GEORGE

Unul dintre cele mai înviorătoare momente din viața obștei noastre scriitoricești este acela când se anunță lista premiilor anuale pe care le decernează Uniunea și care, începând din anul acesta, au fost aduse la vechea strălucire care le făcea deopotrivă râvnite, invidiate și discutate. E drept că ele nu mai sunt, ca pe vremea comunismului din ultimii săi ani, unice, acum investind cu glorie mai mulți creatori; pe atunci, sumele erau reduse și prestigiul așijderi, pentru că imixtiunea directă sau ocultă a „organelor” se făcea simțită în efectele ei nefaste, viciind tot jocul. Acum, însă, tot felul de fundații și instituții culturale conferă premii, peste capul Uniunii Scriitorilor, uneori neținând seama de îndreptățirea unuia sau altuia dintre merituoși, ci orientându-se doar după gustul și aprecierile proprii.

Tooate premiile din lume sunt discutabile și faptul acesta e din ce în ce mai vădit dacă te uiți la cataloagele de fericiți din trecut, de la noi și de aiurea; anul ultim a trezit niște comentarii la care țin să adaug și eu unele lucruri, ca unul care am beneficiat de cel puțin patru asemenea premii și am făcut parte de cel puțin tot atâtea ori din juriu. Mă gândesc de la comentariile vehemente, profund nedrepte și fără soluții practice, pe care poetul Liviu Ioan Stoiciu le-a iscălit în *Vatra* (nr. 8, 1996, p. 68-69) sub titlul **Nu avem o strategie a valorizării cărții originale românești**. E vorba, practic, de felul cum s-au atribuit premiile în anul 1995, și care a fost din capul locului defectuos, datorită incompetenței celor în cauză și faptului că unii ar fi „nume compromise de colaboraționismul comunisto-securist”, că nu s-au premiat cărți valoroase ci nume care „sunt pe plac juriului la un moment dat”, că s-au făcut combinații inter-amicale, că au acționat „grupuri de presune” etc. etc. Cum poetul m-a vizat direct pe mine, alături de cei din „ograda revistei Luceafărul”, să-mi fie permis a oferi nu o replică, ci unele precizări (deși poetul își anulează toată critica, observând pe la mijloc: „pot să pun pariu că un alt juriu ar fi dat alte premii ale US pentru alte cărți apărute în 1995, «la fel de valoroase».” Fericit să-l pot aproba în acest punct, mă grăbească a-l asigura că nu e singura dată. Poetul are dreptate: în juriu este un scriitor din Iași? Se va premia neapărat un autor din capitala Moldovei. Este și unul de la Craiova? Unul din premii nu va ocoli această urbe. Cum la Timișoara trăiesc mai mulți critici, fatalmente unul va îndrepta într-acolo unul din premii. Și așa mai departe.

Căci relativitatea lucrurilor omenești, dar și a judecăților oamenilor, este singurul lucru sigur pe lumea asta imperfectă. Și orice juriu onest ține seama de aceasta; membrii săi nu-și târguiesc votul chiar ca la tarabă, dar acceptă ideea de aranjament, cu minimum de erori posibile. Poetul Stoiciu susține că anul acesta au fost prea mulți critici în comisie; dacă ar ști el ce se întâmpla atunci când juriile erau formate în covârșitoare majoritate din poeți!... Se susține în continuare că numele propuse (de cine?) să fie avansate cu un timp înainte pentru a putea vedea oricine lucrăturile, „tragerea sforilor”, de care e așa de convins că sunt decisive. O preselecție deci, deși dreptul (măcar) la candidatură ar trebui să fie și este universal tocmai pentru a îndepărta suspiciunile asupra

eliminării arbitrare a unor nume incomode.

În toate comisiile în care am lucrat a predominat compromisul, ceea ce, după mine, e mult mai bine decât arbitrarul. Nu poți impune chiar pe cine vrei tu, dar pentru a nu-ți irosi de la un punct încolo votul stăruind pentru un candidat care vizibil nu mai are șanse, îți rămâne puțința de a alege soluția „mai puțin rea”. Dacă ești într-o comisie de treisprezece membri, nu poți face altceva decât asta, chiar dacă în final rămâi cu gloria sau ponosul de a fi „premiat” pe cine n-ai fi dorit.

(Or, în privința aceasta să-mi fie permis a face o derogare de la o regulă tacit respectată de mine, deși nu și de alții, de a mă desolidariza de premiarea d-lui Mircea Mihăieș, despre care am pomenit în paginile revistei de față. Am fost contra înscrierii și susținerii cărții sale, care s-a impus în final. Repet, este o carte foarte slabă, un vizibil „rest” dintr-o precedentă - **De veghe în oglindă**, 1988 - pe care aș fi vrut să o semnalez în scrisul meu, s-o discut și s-o premiez. A trebuit să mă înclin însă în fața voinței majorității; eu am susținut culegerea de studii a d-lui C. D. Zeletin, un intelectual merituos și foarte onest, care nu mai are multe șanse de a obține vreun premiu al Uniunii, în timp ce d. Mihăieș are tot timpul înainte și sunt convins că-și va reveni din eroarea sa actuală și care-l face să iscălească

panflete împotriva adversarilor directorului **României literare** care îi pune la dispoziție oricând vrea cearceafuri întregi, mai ales când e vorba de a-l insulta pe Alexandru George).

Revenind la neajunsurile și mizeriile premierii literare, să mai notez una, la fel de „obiectivă”, și nemenționată de d. Stoiciu: anume există o interdicție de a repeta o laureare în decurs de trei ani. Se poate, însă, ca o carte extrem de merituosă ori chiar epocală să nu intre în discuție, prin simplul fapt că autorul ei a mai luat premiul Uniunii doar cu doi ani înainte. (Să mai punem la socoteală că regulamentul de funcționare a variat în decursul timpului; numărul beneficiarilor a crescut, suma acordată micșorându-se până la a deveni în ultimii ani aproape simbolică. Să amintesc, de pildă, că am luat premiul Uniunii pentru 1971; atunci suma reprezenta venitul meu pe aproape un an. Și nu erau premiate decât două cărți la secția de „critică”. ceea ce dădea altă pondere gestului de recunoaștere. Dacă premiul Nobel pentru literatură s-ar acorda în fiecare an la douăzeci de scriitori, evident că și-ar pierde din valoare).

Dar cea mai gravă problemă de ordin moral, pe care criticul de la *Vatra* nici nu o amintește, este legată de întrebarea: poate Uniunea Scriitorilor să-și premieze proprii membri? Căci această uniune e o asociație profesională, o adunare colegială, de oameni egali, nu un for de consacrare, care să impună (eventual cu deplină competență) ierarhii. Întocmai cum Macedonski a blamat pe vremuri Academia pentru că l-a premiat pe Alecsandri, așa am avut rezerve față de aceeași acțiune repetată mereu, dar și cu participarea mea, la Uniunea noastră.

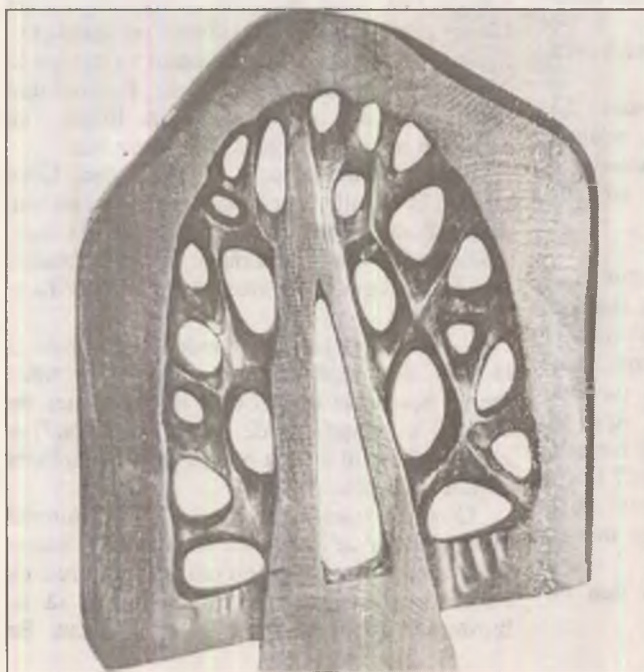
Răspunsul, în spiritul unei intransigențe absolute, ar fi fost categoric negativ. Și totuși, am acceptat să fac parte din comisia de premii și am luat în continuare premii. De ce?

Premierea la Uniunea Scriitorilor, care în principiu ar fi trebuit să se rezume la răsplătirea autorilor foarte tineri, a debutanților, a celor care aveau nevoie de încurajări „de sus”, era în realitate un mod de a folosi judicios, adică în favoarea unor merite reale, unele sume de bani pe care autoritatea culturală și politică le oferea spre distribuție. Deci, aceste sume de bani, per total considerabile, nu erau extrase din bugetul Uniunii, ci date acesteia pentru a se folosi de ele, recunoscându-i-se în acest fel îndreptățirea și competența. (De fapt, Partidul ținea și pe această cale să-și vâre coada într-o afacere importantă, lăsând publicului impresia că premiile s-au distribuit în deplină independență de factorul politic). Cei din comisie știau bine că participă la un joc și că trebuie să i se conformeze, deciziile lor nu sfidau așteptările

Partidului ci doar le contrariu: se vota respectându-se un compromis: și Radu Petrescu și Ion Brad, și Alexandru George și Traian Iancu, și Norman Manea și D. R. Popescu. În cazul în care ultimii ar fi fost excluși ostentativ, generosul „donator” ar fi încetat avansarea sumelor și ar fi reînființat distincții gen „Premiul de Stat” (deja în ultimii ani, revista **Săptămâna** începuse să confere distincții care le concureau din plin pe cele ale Uniunii).

Situația s-a schimbat acum, dar nu în esență: și astăzi premiile pe care le dă Uniunea sunt în mare măsură doar „distribuite” de ea, magnificența aparținând unor bănci, instituții culturale, ministere, fundații care, dacă nu s-ar folosi de bunele noastre oficii, și-ar consuma generozitatea cine știe pe ce trăznăi.

Nu e totuși mai bună varianta actuală, de acceptare a unei soluții de compromis?

RĂB-DA-RE, RĂB-DA-RE...

De când au ieșit la drum liber, Grigore nu face altceva decât să îndemne caii; aceștia simt graba stăpânului, n-au de gând să se oprească din alergare, dar lui Grigore i se pare mereu că trapul se lenevește și atunci ridică glasul, agită biciul în aer, pocnește cu hăturile în crupele cailor, menținând trează presiunea asupra trăpașilor. S-a plasat mai bine pe banchetă, spre centru, ocupând în mare parte locul părăsit de Vera, pentru că îi e mai la îndemână să se știe între cei doi cai, când îi îndeamnă la drum.

Trapul se ostiește deodată, căruța se răsuțește adânc în întuneric, spre dreapta, înseamnă că au trecut de răscrucea spre Volintiri, acum Vera știe exact cât din drum au parcurs și ce distanță îi mai separă de stație. Ea însăși nu face decât să asculte trapul cailor, huruitul roților, ca un acompaniament strâns, care crește în auz pe măsură ce trapul se înțește, sau se subțiază uneori; ea își concentrează atenția asupra modului cum se amestecă zgomotul copitelor unui cal cu al celui alt, cum ele se caută, se ajung din urmă, se potrivesc pentru o clipă într-o singură izbitoră, ca imediat unul să-și vadăsească nerăbdarea, s-o ia înainte, alegându-se din ritmul celui alt, să bată în pauzele aceluia doar o dată sau de două ori, ca o călcătură anapoda, grăbindu-se să se apropie de ritmul care de data asta pare că i-a luat-o înainte. Această despletire și reîmpietire fără istov a tropotului celor doi cai, surdinizat de huruitul și clinchetul roților, pătrunde acum într-o rumoare mai largă și curând Vera își dă seama că sunt pe cale de a ajunge din urmă o altă căruță, sau de a fi ajunși de altă căruță, ceea ce pare greu de presupus, când e vorba de niște cai ca ai lui Grigore. Un timp merg în urma celeilalte căruțe, apoi în rând cu ea și destul de repede o depășesc, în întuneric, fără măcar să-și fi putut da seama dacă era o căruță tot din satul lor, sau din cine știe ce altă comună. Abia acest fapt sparge tăcerea dintre cei doi prieteni, care n-au schimbat o singură vorbă de la plecare. Fanea tace, dar cum să nu-ți dai seama ce răscoală e în sufletul bietului om?

- O fi fost de la noi din sat? întrebă Fanea, ca să rupă cumva tăcerea.

- Da' eu știu? face Grigore, nedumerit. Și, însuflețit de perspectiva unei discuții, adaugă, cu alt glas: N-am putut să-mi dau seama...

- Au plecat destui de la noi, iar alții spuneau că pleacă mâine dimineață.

- Nu mai e de așteptat, asta-i!

- Sunt aproape trei ani de când frontul a trecut de noi. Ne obișnuisem să-l știm departe. Undeva, hăt. Și uite-l, din nou, asupra noastră!

- Da... războiul ăsta... Câți au murit... câți oameni. Și ce-o să mai fie? Grigore tace, pe moment, gândindu-se în fel și chip. Apoi se pomenește vorbind, sub un imbold de neoprit: Ce e asta, domnule? De ce acest măcel? Ca să piară mii și milioane de oameni, trimiși să se omoare unii pe alții? Cum de se poate una ca asta, spune și tu?

Dar nu se așteptă ca Fanea să dea un răspuns pe măsură.

ion lazcu

- Ce e asta? izbucnește el, iar - și parcă nici nu i se mai adresează lui Fanea. Cine hotărăște în locul meu? Cei mari știu doar să dea ordine: „Alinierea! Voi de-aici, trageți în cei de-acolo. Voi de-acolo...” Să omori, sau să te lași omorât... Și asta pentru ce? Ca să ne domine rușii un an, apoi noi pe ei doi ani și din nou ei pe noi... Să învingă românii... ba să învingă rușii! Fără asta nu se poate? Și noi, acum? Să ne luăm lumea-n cap...

Vera îi ascultă, din spatele căruței. Ștuse că la un moment dat tăcerea va fi ruptă, că prietenii au să vorbească despre front, despre refugiu... că au să fie multe vorbe, după atâta tăcere și încordare și frământări pe banchetă... Spuneau că într-o zi-două frontul va ajunge la Nistru, că ai noștri vor încerca să... ba chiar mai mult dar... noi să ajungem în Regat... să așteptăm acolo... vedem ce mai urmează.

- Să vezi numai ce-o să fie la gară, lume pornită în bejenie! exclamă Grigore, pe alt ton, de parcă abia acum și-ar fi regăsit propria voce. Auzindu-l, Verei i se strânge inima de teamă. Om vedea ce-o fi, ar vrea să spună. Dar tace, cu dinadins.

- Da' eu, Grișa, izbucnește Fanea, care la rândul-i și-a regăsit propria voce, eu unde merg? Spune-mi mie! Cui îi las pe-ai mei, pe Sașa și copilașii? Unde merg eu, acum? se zbuciumă bietul om. Și nu-și mai poate stăpâni hohotele de plâns.

Grișa scrișnește din dinți. Pe el îl întrebă prietenul, dar ce i-ar putea răspunde? A încercat să-l îmbrobodești pe un om în toată firea, ca Fanea, ar fi curată prostie. Singur o să se liniștească și o să vadă ce e de făcut. Se

chinuie, sărmanul, de grija alor lui. Cum să-i lași și să pleci? se întreabă, cu o mirare nouă. Cum de s-a gândit Fanea să o lase pe Sașa cu copiii și el să fugă? Dar el însuși cum de se putuse bucura, acum vreo jumătate de oră, că Fanea s-a hotărât să plece? Pentru că ar fi însoțit-o pe Vera și pe copii? Nici gând! Ce zăpăceală! I se păruse firesc ca un om direct amenințat cu moartea să ia hotărârea de a fugi neîntârziat. Chiar îl îmboldise: „Hai odată, altfel vei fi victimă sigură! Fugi, fugi!”

Iar când îl văzuse urecat în căruță, nu mai avusese alt gând decât să mâne cât mai iute, mărind distanța dintre urmărit și urmăritor. Acum însă lucrurile i se prezentau în cu totul altă lumină. Cum să-i lași în calea frontului pe cei dragi? Și chiar ăsta era zbuciumul lui Fanea: unde merg eu? Cui îi las pe-ai mei? Și îl strângea în neștire de braț, ca omul care se înecă. Dar cum să-l ajuti? Ce să-i răspunzi? Ce-ar fi făcut el într-o asemenea situație? Cu Vera se înțelesese din prima secundă. Însă ce-ai fi făcut dacă ea n-ar fi vrut să plece, indiferent din ce motiv? I-ar fi lăsat el și să plece singur? Nici în ruptul capului. Nimic nu l-ar fi putut despărți de ai săi. Iar dacă împrejurările l-ar fi surprins departe de casă, plecat cu negustoria lui, ar fi trecut printr-o mie de obstacole ca să ajungă la ai lui și să fie împreună în fața primejdiei. Nu făcuse așa în vara lui '40, când cu retragerea de la Storojineț, ura era în concentrare? Nu se târăseră prin păduri, pe viroage, nouă zile și nouă nopți, nemâncată? Și nu trecuse el linia frontului, printre sentinelele rusești, ca să ajungă la Vera și la copii? Se răsuțește spre el, ca să fie mai convingător, îi pune pe umăr mâna cu biciul și-i spune cu răbdare:

- Fanea, singur ai spus și singur vezi că toată lumea pleacă sau vrea să plece, cum va putea fiecare. Nimeni n-ar vrea să rămână sub ruși. Cine a vrut sub ruși, a plecat cu ei, în '41. Eu zic să trecem Prutul și să așteptăm, să vedem ce mai urmează...

Fanea tace, se frământă pe banchetă, izbucnește din nou: „Da, toți pleacă. Dar eu unde mă duc? Pe ai mei cui îi las? Spune și tu, Vera!” Și se întoarce spre cei culcușiți în fân, sub pătură. Vera aude, dar tace. Nu are de gând să răspundă. Fanea n-are decât să-și închipuie că a luat-o somnul. Dar ea însăși se zbuciumă cu aceleași întrebări fără răspuns, ca și cei doi, care îi aude vorbind, de parcă le-ar șopti cuv.

tele, unul câte unul. Căci asta ar vrea s-o întrebe Fanea prin acel: „Spune și tu, Vera. Spune, nu sunt eu un laș?” Asta e: Fanea vrea să știe dacă Vera nu-l consideră laș pentru că s-a gândit să-și scape pielea fugind... „Spune și tu, Vera!”, o chestiona Fanea - și ea nu avea de gând să-i răspundă. Dar simplul fapt că întrebuse dovedea că Fanea e un om adevărat. Pe când Vasea Faraon... acela nu se întrebase ce vor zice ei despre trădarea lui?! Rămăsese Șura cu trei copii, ai nimănui. Ce-o fi în sufletul Șurei, când se mai dezmeticește din aburii băuturii?

Acum Grigore, care a înțeles că Vera nu are de gând să se bage în discuția lor, vine cu altă propunere, una dintre cele câteva care i-au venit în minte și le ține în rezervă, de aici și până la gară:

- Fanea, când mă întorc de la gară, trec pe la Sașa și încerc să o conving să plece. Uite ce plan am: îi iau în zori și îi duc la Volintiri, la unchiul meu Vanea Huzunov, ceasornicarul. Are case mari, e loc pentru ai tăi și pentru bătrână. Numai să nu rămână în bătaia frontului, înțelegeți? Sau îi duc și mai departe, spre Frumușica, spre Galați, când plec eu la drum...

- Nu, Grișa. Mulțumesc din suflet, dar eu m-am hotărât. Nu plec nicăieri. Mă întorc chiar acum! Să ne ia pe toți, să împărțim aceeași

soartă. Oprește, Grișa, te rog, oprește!

Grigore e atât de surprins de întorsătura pe care au luat-o lucrurile, că simte o căldură mare în piept. Bucuros și prea tulburat, de fapt îngrozit de-a dreptul că prietenul său a ales perspectiva Siberiei. Încearcă să-și țină firea și, în rest, apelează la raționamente de bun simț:

- Cum să cobori aici, omule? Sunt 15 kilometri până la Cioburciu, te mănâncă lupii! Ai răbdare, Fanea, într-o jumătate de oră suntem la gară. O suim pe Vera în tren, mă ajuți să punem lăzile la pat-vagon și ne întoarcem amândoi în sat, dacă așa ai hotărât. Și mâine în zori om vedea ce facem...

- Nu te supăra, Grișa, îl roagă Fanea. Mi-e inima grea...

- Nu-i vorba de nici o supărare. Și mâine e o zi, om vedea ce-o fi.

Și încearcă să deslușească, printre coamele cailor, doar cu puțin mai întunecate decât noaptea dimprejur, luminile din vale.

Te urci în tren și-ți faci ideea că tu ai să stai iar trenul o să alerge. Și, când colo, ce brambureală... se gândea Vera, privind cu amănunțire în juru-i. Sunt două zile și două nopți de când au plecat din Căușani, pe 13 martie. Au plecat, dar n-au prea mers. Ce să fi mers, dacă încă n-au ajuns la Prut? Trenul nu are mult așteaptă, prin gări și pe câmp, din cine știe ce motive. Oamenii storși de vlagă, îndobitociți și înghesuiți, întorc privirile spre fereastra compartimentului sau spre culoar și se pomenesesc întrebând în gol, pe nimeni anume: „Unde suntem?” „Ce gară-i asta?” „De ce-om fi opriți?” „Cât stăm?” „Când plecăm de aici?” Atâtea întrebări ca să-și arate nerăbdarea, obida, plictiseala... După prima noapte, Vera înțelesese cum e viața în trenul refugiaților, cum e cu vecinii, cu bagajele, cu copiii, cu mâncatul, cu dormitul unul peste celălalt, cu olița. Să ajungi la capătul vagonului era imposibil. Oamenii s-au resemnat: copiii! Întorc puțin capul, respiră mai cu fereală, în curând mirosul dispare pe ușă, pe fereastră. Toți se refugiază, cei din compartiment, cei de pe culoar, un tren înțesat cu refugiați. Un tren pe care l-ar întrece și un melc, dacă s-ar sui pe linie. Și melcul, măcar, nu se arăbește, pentru că își are casa în spinare. Pe

capătul lor, refugiaților, lucrul care le lipsește cel mai mult este chiar casa. Când stai ore și ore înghesuit pe culoar, în picioare, nereușind să-ți aduci trupul deasupra bazei de susținere, necum să te ciucești, crezi că lucrul care îți lipsește cel mai mult - și singurul pe care nu ți-l poți scoate din minte -, este să ai un loc pe banchetă, în compartiment, pe-o valiză sau chiar pe jos, un loc unde să te așezi, să te desfăci în bucăți, să te faci una cu podeaua - dar nici asta nu ți-ar fi de-ajuns și atunci ai vrea să te scufunzi din tine mai în adânc, în uitare de sine. Iar când, printr-o minune, ai cucerit un loc pentru tine și ai tăi și stai înțepenit pe banchetă de două zile și două nopți, fără să fi închis ochii o clipă, simțind cum neodihna te dizlocă fibră cu fibră, lucrul pe care ți-l dorești este să nu fi plecat de acasă niciodată, tu și neam de neamul tău, căci numai acolo toate sunt adevărate: alergătura și oboseala, mâncarea și somnul, dragostea și așteptarea și plictiseala și tot. Pe când aici, a sta în picioare este o zdrobire și o despicare din creștet până-n tălpi, a sta pe bancă înseamnă a putrezi - a mânca este o amânare, a vorbi este o amânare - și nimic, nimic nu-i adevărat: nici înaintarea trenului, nici revărsatul zorilor, nici nădejdea că mâine, sau altcândva, vei trece Prutul la Ungheni. În această călătorie amânată la nesfârșit, nu era adevărat pentru Vera decât faptul că va ajunge acolo unde trebuia să

ajungă.

Era pregătită pentru o așteptare oricât de lungă, dar nu pentru somnolență și plictiseală, ci pentru veghe și pândă și iar veghe. La Căușani crezuse că e de ajuns să cucerești un loc pe banchetă, apoi două locuri pentru ei patru și să rămâi acolo, ca într-o redută, strivit între vecinii de compartiment, deasupra bagajelor care au crescut de peste tot, din podea, ca niște ciuperci în expansiune, înșfăcându-ți picioarele, înghițându-te până la brâu - și atârând din plasele deșelate, debordând peste margini, hurducând în mersul trenului, amenințătoare ca versanții unor munți ce stau să se bată cap în cap; apoi, în aceeași noapte de pomină, printre refugiați s-a răspândit zvonul că trenul n-o să m ai meargă decât până la prima stație, căci la Tighina rușii au trecut Nistrul, au ocupat orașul, gara... La prima stație mecanicul o să mule locomotiva la celălalt capăt și o să apuce drumul înapoi, spre Căușani și spre Galați, așa cum ar fi trebuit s-o facă de la început.

Au trecut de Tighina chiar în zori, destul de în grabă, ce-i drept, n-a coborât mai nimeni și a urcat cine-a putut, ciorchini pe scări, pe tampoane și pe acoperișul vagoanelor, în frigul babelor pe stil vechi. Dar o dată cu dezmințirea acelu zvon, unele lucruri s-au rearanjat în mintea Verei, direcția n-a mai contat, nici distanțele, nici ocolul, nici trenul propriu-zis, pe care la o adică puteai să-l schimbi, să urci în altul, despre care aflai că va pleca (peste o oră, diseară, mâine) spre Regat. Nu mai contează călătoria ta și a tuturor, ci numai faptul că vei ajunge la capăt, cândva.

parodii

lidia lazcu

Mai presus de tine (Luceafărul nr. 3/1996)

În fiecare seară
sau, mă rog, pe-nnoptat,
Înainte de-a intra în pat,
mă gândesc la păcat.

Apoi adorm fără de zbucium -
la Gârda de Sus, foarte sus,
cânt' - un bucium,
eu îl binecuvânt
și visul tot mi-e un cânt.

Mă văd poetă, poetă, poetă,
milioniari în jurul meu fac chetă
pentru a scoate volumul meu!
Să mă trezesc e mai greu.

De fiecare dată, dimineața,
după ce-am făcut piața
și prind momentul,
mă gândesc la ce-am visat...
Doamne, ce face subconștientul! ...

Lucian Perța

În Chișinău a staționat ore și ore. Tocmai plecase un tren și trebuia asigurat un ritm. Deși oamenii erau buluc pe peroane, pe linii, de parcă n-ar mai fi plecat un tren de săptămâni. Și nimeni să coboare. Oameni fugind pe lângă trenul care încă nu oprise. Asalt. De fereastră se apropiară câțiva oameni, unul începu să bată cu palma în geam, Vera se aplecă să-i vadă fața, acum îi înțelegea strigătul: „Deschideți, deschideți!” Atunci omul care stătuse în stânga Verei, cam gras, ocupând mai mult decât un singur loc, se deșiră spre fereastră și o trase în jos. Omul care bătuse cu palma în geam spuse cu o voce plină, acoperind vacarmul: „Domnilor, nu s-ar găsi un loc pentru soția mea, gravidă și cu doi copilași?”. „Da”, zise rotofeiul și părăsi pe dată cadrul ferestrei, adresându-se Verei: „Doamnă, ocupați și locul meu, pe moment”, ceea ce Vera execută, dintr-o singură mișcare, căci exista primejdia ca vreunul de pe coridor să dea buzna, după ce pândise ore în șir. Vera își făcu socoteala: cei de pe culoar stau în picioare, dar sunt totuși în tren, pe când biata femeie... Rotofeiul preluă de jos, unul câte unul, pe cei doi copii, apoi bagajele familiei, cu care baricadă ușa. Cel de sub fereastră nu mai conțenea cu mulțumirile, dar la semnele de a o ridica pe soție clătină din cap: „O să încercăm pe la scară, trebuie să urcăm cumva...”. Cei doi copii, aduși cu hârzobul printre străini, o fetiță și un băiat numai cu 2-3 ani mai mari ca Mihăiță, lungiră gâturile: „mama, mama!”

Rotofeiul, cu autoritatea pe care gestul său i-o conferise instantaneu, le spuse doar atât: „Fiți cuminiți și aveți răbdare, mama o să vină pe partea cealaltă”.

Trecuse aproape o oră de când o așteptau pe mama copiilor. Vera le spunea din când în când: „Mama vine imediat. Vă este sete?”. Fetița, ca mai mare între cei doi, scutura din cap: „Nu, nu”. Dar după rotunjirea ochilor înțelegeai că de-abia își ținea lacrimile. Vera își spuse că n-are rost să-i întrebe pe cei de pe culoar, întâi pentru că, în cumplita îngheșuală, era greu de presupus că poate fi observat cineva venind; și, apoi, pentru că nu se făcea să le atragă atenția celor de afară asupra reorganizărilor din compartiment. Măcar de s-ar fi urcat în tren. De venit vor veni ei cumva. Și își închipui cu câtă dificultate vor fi răzbătut cei doi până la capătul culoarului, în acea porțiune unde îngheșuală și lupta erau mai crâncene ca oriunde; cum apoi, înaintarea devenind practic imposibilă, grvida lansase mesajul că se află în drum spre copiii ei. Oameni pe culoar, ca pietroaiele într-o fundație. Și grvida, nu în fața unui om, pe care să-l ocolești, sau a doi oameni, printre care să te strecuri, ci în fața unei zidiri de stânci concrese, intim sudate, prinse într-un mortar indestructibil. Trupuri cetluite acolo, între pereții culoarului, de însăși ideea că orice încercare de a te mișca este zadarnică, sortită eșecului chiar din stadiul de proiect. Zeci și zeci, poate chiar sute, pe numai câțiva metri pătrați, cu bagaje, copii, perne, oale de noapte. Femeia, prezentându-se (în gând) în fața fiecăruia: „Sunt gravidă, trebuie să ajung la copiii mei, în al patrulea compartiment...” „Da, poftiți”. Dar nu se clintea decât aerul celor două cuvinte: da, poftiți. În rest, neclintirea unor stânci, însă bine încinse de căldura cimentării. Nici o cedare a tensiunii dimprejur, nici o slăbire a chingilor, pe care s-o sesizezi și să te dirijezi într-acolo, ca sămburele prin carne fructului strivit.

Fragment din romanul „Veneticii”

dan platon

Prietenul meu este pictor. Fiind peisagist, e foarte îndrăgostit de natură. Dacă nu l-aș cunoaște bine, aș spune că este un exagerat, un exaltat care a luat-o razna. Când îl cauți, găsești în fereastra ușii de la atelier biletul: „Sunt plecat să pictez”. Cu seriozitatea respectării unui pact încheiat cu natura, fie vară sau iarnă, este în mijlocul ei. Cu insistență caută, iscodește, și, cu nesăț, schițează fragmente din imensitatea de aspecte întâlnite în cale.

Când am timp îl însoțesc: prezența mea nu l-tulbură. Tăcut îi merg în urmă și-i duc trusa cu vopsele. Cu neastâmpăr, el își mută sevălele de pe un umăr pe altul, iscodind, cu ochii săi mici și iuți în privire, tot ce întâlnește în cale, apreciind valori după o intuiție greu de înțeles pentru un necunosător ca mine. Cum merg în urma lui, am posibilitatea, în liniște, să-i observ comportarea. Când în natură a descoperit acel „ceva” care declanșează în el o anumită tensiune emoțională, congestionat la față de imboldul declanșat, încurcat în graba propriilor sale mâini pentru a nu se risipi trăirea care îl stăpânește, își instalează în fugă cele necesare lucrului. Cu linii sigure, stăpânit de fiorul dăruirii, așterne în cărbune, pe cartonul din față, fragmentul de natură ales, așa cum eu nu reușesc să-l înțeleg, cu toate că stau lângă el și-l privim împreună.

Odată, neputând să-l însoțesc în acele locuri din natură atât de dragi lui, l-am condus numai până la gară. Era un sfârșit de toamnă târzie, cu un soare molatec, o vreme care îmi umplea sufletul și mi-l îmbăta cu dulcele amar al nostalgiei, acea stare de voioșie confuză, umbrită de regret. Ușor, starea de mulțumire întunecată de mâhnire se transformă și, pe nesimțite, îmi înecă sufletul într-o tristă trăire.

Trenul plecase, pictorul preocupat de călătorie, grăbit, închisese fereastra. Rămas singur, amărăciunea din suflet mă pironi în loc. Sufeream fără să știu de ce! Priveam lumina ce îneca peronul, răsfrântă în luciul strident al șinelor ce se pierdeau în depărtarea sângerie a orizontului și depănam în minte situații asemănătoare, trăite în gară cu alte ocazii. Așa mi-am amintit de Ghizi, de chipul, de figura ei abătută, pe care o avea odată când m-a condus la gară. Plecam la părinți și amândoi suportam greu despărțirea. Ea, să-și ascundă o lacrimă, cu degetul ei subțire, a desenat pe geamul aburrit al compartimentului un chip, așa cum fac copiii când desenează un om de zăpadă: două cercuri suprapuse din care ies câteva răzlete linii.

„Bau-Bau să-ți fie prieten la drum!” mi-a spus și repede a părăsit vagonul. Când am ieșit la geam să-mi iau rămas bun, peronul îmi părea trist, avea ceva din atmosfera gărilor prin care trec trenuri către front, învăluite un timp în țicănitul sacadat al roților și cântecul tânguitor al militarilor ce se duc către necunoscut. Când trenul a pornit, sunetul ritmic al roților repeta cu insistență muzicalitate cuvintele spuse de Ghizi: „Bau-Bau să-ți fie prieten la drum!... Bau-Bau să-ți fie prieten la drum!...”

Ritmul mă ținea încordat, accentuând sensul cuvintelor ce-mi sunau obsedat în urechi, pironindu-mi gândul la înțelesuri ce-mi măreau tristețea. Sufeream. Când căldura din compartiment brăzdă geamul cu picături de apă, Bau-Bau plângea ca și mine.

La întoarcerea din călătorie, Ghizi mă aștepta în gară. Ochii ei luceau altfel. În străfundul lor ardea o lumină care era aprinsă și în sufletul meu. Gara îmi părea o altă, cu toate că era aceeași. Luminile felinarelor, căci era seară, o împodobeau ca pentru o festivitate. Larma ei avea muzicalitate. Ecoul ce stăpânea peronul ne ispita să călcăm apăsat. Pașii

GARA

noștri, cum izbeam în mers bucuroși piatra, sunau ritmic. Starea noastră sufletească se înseria într-un ansamblu fericit. Ghizi se strânsese sub brațul meu protector. Nu vorbeam. Trăiam bucuria unui profund sentiment, iar gara ne părea veselă ca o zi de sărbătoare...

Stăteam în același loc al peronului. Pictorul plecase. Răvășit de gânduri, meditam cu insistență la tumultul de stări sufletești declanșat în ființa noastră la sosirea sau plecarea trenurilor din gară. Ca o concluzie la acel noian de gânduri, buzele mele au șoptit: „Știu! Totul depinde de momentul respectiv cât și de structura noastră sufletească”. Ajungând la o concluzie, m-am desprins din acel loc și am pornit către ieșire.

Mergeam încet, călcam meditativ, capul îmi era plecat, urmăream mersul, preocupat de locul unde voi pune următorul pas. Fără să-mi dau seama, în starea sufletească ce mă domina până atunci s-a produs o transformare.

Cauza se datora grijii, felului cum îmi mișcam picioarele. Ritmul călcăturii și, mai ales, locul unde pășeam mă preocupau. Înceeam atent ca talpa pantofului să calce pe mijlocul dalelor galbene de piatră și cât mai puțin pe îmbinarea lor. Obsedat de această grijă, deodată am avut senzația că jocul de linii ce se forma prin îmbinarea plăcilor de gresie, din pavaul peronului, cum le priveam cu pleoapele strânse, se înmănușeau și se transformau, parcă, într-o înșiruire de semne neînțelese, provenite dintr-o scriere de mult uitată. Priveam acel păienjenis de linii cu o puternică concentrare,

— stop cadru —

CRITICUL,

OGLINDA, CITITORUL FERICIT

de DANIELA ZECA

pare mai nuanțată (a nu se înțelege mai puțin tranșantă), fiindcă ce este jurnalul lui Tudor Vianu sau al lui Mircea Zăciu, de pildă, dacă nu „trăirea nemijlocită a istoriei”, dar uzând inevitabil de criteriile, de supapele, de percepțiile și de acea obsesie a detaliului pe care lentila aplicată constant literaturii le-a format

ca o privire de hipnoză, și la un moment dat am avut senzația că pătrund enigma acelei presupuse scrieri, întrezărind în ea istoria pașilor care au trecut prin gară. Speriat ca în fața unui sacrilegiu, m-am oprit, nu puteam să-mi permit să calc peste atâtea stări sufletești ce au însoțit pașii pasagerilor prin gară. Aveam înaintea mea un imens jurnal de însemnări și fiecare însemnare avea substanța ei, iar eu mă simțeam obligat să le respect, la fel ca într-un cimitir în care conștiința îți impune să nu calci pe morminte. Stăpânit de acea preocupare devenită obsedantă, încercam să-mi închipui, dar fără să găsesc, un alt loc unde mulțimea își încrucișează simțămintele atât de variat ca în gară, unde se înmănușează atât de ușor: durerea, cu un zâmbet de întrebare, peste care se suprapune un țipăt de bucurie, un fluierat de căutare, o privire confuză, lacrimi, un semn enigmatic, o șoptă de iubire, un adio străfulgerat de râsul celui de la fereastra de alături; totul la o comandă, atunci când roțile trenului se pun în mișcare.

Gară... E suficient să-i fie rostit numele și la azul lui pesimistul își dublează suferința, melancolicul se închide și mai trist în el, entuziastul are tresăriri cutezătoare, visătorul se cufundă în gânduri, iar eu, răvășit de drumurile vieții mele, mă închin și plâng.

„Ga-ră, ga-ră”... îmi șopteau buzele rar. Silabiseam cuvântul ca un copil bucher. Mă simțeam obosit sufletește. Enervat pe felul meu de-a gândi, am conchis iritat: „Gara este loc de tranzit!” și grăbit am părăsit peronul.

în spiritul autorului consemnărilor.

Când consemnările în cauză rămân, cu o fidelitate ușor orgolioasă, în formula **jurnalului de cărți**, așa cum se întâmplă în cazul profesorului ROMUL MUNTEANU, reputat critic și comparatist - care a publicat nu mai puțin de șase jurnale de cărți în intervalul 1973-1996 - prestația devine, o dată în plus, incitantă.

Așa se face că **Jurnalul de cărți** (6), apărut la Editura Libra spre sfârșitul anului trecut și semnat de Romul Munteanu, este, pentru un profesionist al lecturii, o grădiniță a deliciilor: gesturi de toate felurile (emfatică, ironică, contestată și, uneori, chiar tandre) și tonuri din toate registrele, după cum și în „obiectul” analizelor se face trecerea, cu suplețe, de la poezie la proză și eseu, de la literatura română, la cea străină.

Simpla catalogare a volumului în specia unei antologii de texte critice, aplicată pe

opere din producția editorială a ultimilor trei ani, ar fi insuficientă. Tentativa de a aglomera - confort Procust - viziuni și idei despre autori diferiți, dar respectând matca retorică a jurnalului, e mult mai aproape de adevăr.

Așadar titlul **Jurnal de cărți** este declarația explicită a unui discurs critic personalizat, paralel - dacă nu chiar întrepătruns - cu traseul cotidian al celui care produce judecățile de valoare. De aici, alura de viziune pregnant asumată a fiecărei evaluări critice, aparținând profesorului Romul Munteanu.

Nu de puține ori demersul său se situează în contra direcției create, în cazul unei cărți, de „mecanisme abisale sau superficiale ale succesului”. În asemenea împrejurări, spiritul critic își atrage, inevitabil, ostilități felurite și riscă a fi sancționat pentru „lezarea obiectului adorației”.

„Criticul însuși este nevoit să se retragă în singurătate și să-și elaboreze discursul ca un manifest împotriva orizontului de așteptare, grefat pe un suport profund subiectiv, câteodată irațional” - notează exegetul - or ce este acest gest de a lăsa întredeschisă ușa laboratorului de critică decât un mod deliberat de a se plasa în formula de interioritate a jurnalului, fie el și de cărți.

De aceea, mai interesante decât recenzile la opera unor poeți ca George Astalos, Ana Blandiana, Gheorghe Pituț, Ioan Es. Pop, a unor prozatori ca Radu Aldulescu, Marius Tupan sau Alecu Ivan Ghilia și esești cu nume - Cioran, Constantin Noica, Octavian Paler, Irina Mavrodin - ni s-a părut a fi, în volumul lui Romul Munteanu, exercițiul în oglindă - adică acea critică a criticii, din însemnări grupate sub titlurile: **Critică, idolatrie, narcisism, Critica prospectivă** sau **Criticul, cărțile, scriitorii** cărora autorul însuși le intuiește întâietatea, acordându-le, practic, rolul unor hublouri pe harta diversă a

jurnalului de cărți.

Iată, de exemplu, o frază din „**Criticul, cărțile, scriitorii**”, care conține o surprinzătoare răsturnare de optică, în contradicție cu cele mai recente încercări de diferențiere a actului de interpretare, în sensul autonomiei lui: „Se poate spune că nu criticul îi formează pe scriitorii, mai ales în epoca modernă, scriitorii fiind aceia care determină orientarea criticului. De multă vreme nu mai avem curente și școli literare, ci **autori-monade** situabili mult mai târziu în anumite serii, ce nu pot fi percepute decât după trecerea unor decenii de scriitură. Nicăieri nu mai poate fi vorba de directori de **conștiință**, nici de creatori ce lansează programe la care să adere și alții”.

Nuanțate și argumentate cu rafinament sunt și distincțiile între **critica de tip foiletonist, critica de întâmpinare și critica prospectivă**, ca și precizările despre „textele intermediare”, la granița dintre literatură și critică, despre orientarea spre expresivitate a actului critic, ori despre „ideologizarea” lui excesivă.

Nu știm însă dacă toate aceste gesturi (nu lipsite de un anume formalism, al punerii în scenă) de a-ți invita lectorul în culisele criticii, vor conduce spre iluzia cititorului fericit, salvat de inhibiții în fața literaturii moderne, ori spre o zonă însutit opacă.

Referitor la opacități - dacă ar fi să arătăm, totuși, cu degetul un călcâi al lui Ahile în jurnalul de cărți al criticului Romul Munteanu -, una din acestea ar fi, cu siguranță, lipsa de aderență la literatura generației '90. De altfel, aceasta rămâne, în volum, o afonie recunoscută și, deci, pe jumătate iertată, cu atât mai mult cu cât autorul „Noului roman francez” declară în **Jurnal de cărți** (6) că „terenul său fertil de realizare și de înțelegere” a operei literare se situează în deceniile șapte și opt.

cei care ilustrează **consolidarea României Mari**. Numele generalilor bănățeni înnobiți de Franz Josef deveneau tabu. Tabu înăspriț după 1948.

Așa că numeroase nume din Banat și Bucovina, strălucitori bărbați ai aristocrației imperiale, creatori a căror valență națională s-a ilustrat cu prisosință, au fost uitați. Iar Banatul (dar nu numai) putea lăsa imaginea unui ținut de o dezolantă sărăcie spirituală.

E momentul să scriem că autorii bilingvi (trilingvi), europenizații, pot da sens unei **istorii literare alternative**. Sau unei istorii culturale care să arate că de la Eminescu și Slavici la A. C. Popovici, de la Traian Doda la Mihail Trapșa, gânditorii (scriitorii) noștri au fost în Europa în aceeași măsură în care erau acasă.

*

Liviu Groza, istoric dintr-o familie ilustră - e strănepotul lui Moise Groza, general al Imperiului și al Independenței românești - mi-a trimis un număr de cărți, broșuri, documente, conferințe privitoare la personalitățile pe care le-a dat culturii europene zona grănicerească. **Din viața și activitatea generalului Mihail Trapșa**, scrisă pentru a comemora ilustrul Cavaler (generalul a murit la 3 mai 1896) este o cercetare care, pe un ton evident hagiografic, repune în drepturi un personaj de anvergură. Unul care seamănă cu eroii lui Joseph Roth (von Trotta, cel cu noblețe de dată recentă, era aidoma lui) sau ai lui Musil sau Zweig. Seamănă până la un punct: fiindcă nu devitalizarea, apatia, lirismul agonizant îl caracterizează, ci tocmai vitalitatea. El vrea să facă, să întemeieze, să afirme adevărurile gîntei sale. Poeziile sale, scrise în germană, tipice Biedermeier-ului întărit, au o vioaie care le scoate din serie. Mihail Cavaler de Trapșa, participant la Viena la ședințele României june, afirmă o pedagogie limpede atât în aforismele sale, tipărite la Timișoara în 1896 (în română și germană), cât și în cărțile sale de artă militară, multe și importante. Socotit drept cel mai bun ofițer de artilerie al Imperiului, erou al bătăliei de la Custozza (24 iunie 1866, nu-i așa?) Mihail Cavaler de Trapșa își încheie viața ca un înțelept, scriind aforisme:

„Am strâns de mai mulți ani niște reflexiuni populare despre viața umană ca rezultat de cugetare... Lung e și greu drumul învățaturii și al experienței și n-duce nici un folos dacă nu se reduce la un sâmbure, care-l putem ține minte”.

Aforismele lui Mihail Cavaler de Trapșa se înscriu în tradiția vremii²⁾.

Viena sfârșitului de secol producea, masiv, aforisme. Un volum de aforisme, alcătuit tot de un bănățean, Lupulov, inspirase versuri din *Glossa eminesciană*¹⁾.

1). Dintr-unul din numeroasele volume colective apărute în ultima vreme, Tibor Hajdu, *Le prestige, le statut et la structure du corps des officiers de l'armée austro-hongroise...* pp. 65-76; André Reszler, *Le vieil homme et l'empire*, pp. 143-156. Vom cita, pe larg, în numărul următor.

2). Vezi în William Johnston, *L'esprit viennoise. Une histoire intellectuelle et sociale, 1848-1938*. Traduit de l'anglais par Pierre-Emmanuel Dauzat. Presses Universitaires, 1985, capitolul *L'ecole viennois des aphoristes*, pp. 180-199.

3). Despre Petre Lupulov (Petru Lupu) au scris Aurel Vasiliu (*Bucovina în viața și opera lui Eminescu*) și, pe urmele lui, Aurel Cosma, în *Prin Timișoara de altădată*, Ed. Facla, 1977. Profesor de filosofie și teologie la Zadar, apoi la Caransebeș și Timișoara, Lupulov a scris în românește, sârbește, ungurește, nemțește, franțuzește și englezește. Despre el, vezi și în *Imediața noastră apropiere*, II, Ed. Facla, 1989, pp. 240-243.

P.S. Pentru Gheorghe Atanasie, citat la începutul acestui serial, vezi *Dan Mănuță, Antologii. Constante ale istoriei literare românești*, Ed. Junimea, 1995, pp. 250-260.

Europa Centrală văzută din Timișoara (IV)

GENERALII ARMATEI MOARTE

de CORNEL UNGUREANU

E uimitor cât de mulți ofițeri ai Imperiului a dat zona grănicerească a Banatului. Și mai uimitor este că acești eminenți ostași afirmau o tradiție umanistă, creau instituții naționale, scriau cărți, voiau să educe. Ieșind din mantaua iluministă păstrau un respect neobișnuit formării intelectuale. Erau personalități conservatoare, mândre de rădăcinile lor.

Școala Ardelcană (bănățeană!), așa cum era împlinită de ei, orgolios-polemic, nu era în afara unei **tradiții imperiale**. Ei, generalii, atât de implicați în definirea **vechii lumi**, reveneau acasă acoperiți de glorie ca să respire, mândri de întâmplările lor eroice, acru locurilor natale¹⁾.

Nu numai generalii, dar și filozofii, doctrinariii politici, de la Eftimie Murgu la A. C. Popovici, scriau în **română și germană**. Erau bilingvi și trilingvi, atunci când nu mai cunoșteau (și scriau în) sârbă, poloneză, maghiară. Contribuiau, prin opera lor, la buna funcționare a Marului Mecanism care, în secolul al XIX-lea, trebuia să fie Imperiul. Părea să fie Imperiul. Sau, ca să folosim un termen actual, puțin uscat de abuz: voiau să dea sens unei Europe noi, o **Gesamteuropa**, fără națiuni de serie A și de serie B.

După dezastrul Imperiului, generalii de odinioară, eroi imperiali ai sec. al XIX-lea, au fost uitați. După Unire, nu mai interesa pe nimeni contribuția noastră (a lor) la **definiția Europei** (care amenința să devină roșie), ci interesau doar

În acest număr, reproduceri după lucrări de Liviu Brezeanu

Dincolo de post-structuralism

PE MARGINEA RĂZBOIULUI CI

În prima jumătate a anului 1996 (mai 18), în selecta revistă americană *Social Text* (editată la Duke University, de Stanley Fish, vedetă a teoriei literare transatlantice) figura la loc de frunte un articol cu un titlu cel puțin excentric: *Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity* (Sfidând frontierele: Pentru o hermeneutică transformasională a gravitației cuantice...).

Evenimentul n-ar fi reușit să facă valuri, depășind cu mult cercul de cititori specializați ai revistei, dacă, la puțin timp după aceea, autorul ei - fizicianul Alan Sokal, profesor la CUNY (City University of New York) - n-ar fi anunțat cu mare tam-tam că totul a fost o cruntă mistificare: *A Physicist Experiments with Cultural Studies* (Un fizician face experimente pe tărâmul Studiilor Culturale) în *Lingua Franca: The Review of Academic Life*, May-June, 1996.

Așadar, cu titlu experimental, savantul s-a distrat copios pe scoteala clubului de post-structuraliști fideli lui Stanley Fish. El a pretins că transplantează jargonul ezoteric deconstrucționist - tot mai trufaș și mai expansionist în ultima vreme - din sfera umanităților în aceea a disciplinelor exacte. Părea să detecteze farsa, editorii au căzut în capcană. Articolul era împănăt în mod deliberat cu un amplu sortiment de non-sensuri, coafate deconstrucționist și acceptate orbește, pentru că - cel puțin după părerea lui Sokal - „sunau bine și flatau prejudecățile ideologice ale redacției”.

Câteva zile mai târziu, etalat trufaș la vedere pe o pagină din *New York Times*, răspunsul inflammat al lui Fish (*Professor Sokal's Bad Joke - Gluma proastă a profesorului Sokal*) n-a făcut decât să toarne gaz pe foc. Luni de-a rândul după aceea, influențat cotidian american și suplimentul său literar de răsunet (*The New York Review of Books*) au fost teatrul unui val de atacuri și de contra-ofensive, care au polarizat mediile intelectuale americane. La rubrica *Scrisori din partea cititorilor*, chiar publicul neavizat s-a simțit chemat să ia poziții pro sau contra, de pe tușă. În sfârșit, dezbaterile a răbufnit pe *Internet*, unde a ridicat temperatura mesajelor către cote intens emoționale.

De o parte ca și de cealaltă, s-au pronunțat savanți deținători ai premiului Nobel, cercetători din toate domeniile, filosofi, scriitori și artiști. (Cu războaiele culturale nu e de glumit! - titlu ironic, în cursul ostilităților, un articol din partea redacției). În luna octombrie, ecurile confruntării debordaseră cadrul inițial, extinzându-se către distinsul T.L.S. (*Time Literary Supplement*), dar temperându-se polemic și făcând loc unor puncte de vedere mai echilibrate.

Nu mai știu ce inerție publică are incidentul în clipa de față. Detalii e lipsit de orice importanță. Esențială rămâne miza conflictului.

Inițial, articolul lui Alan Sokal a urmărit să atragă atenția asupra ruinării rapide a standardelor intelectuale uzuale din comunitatea academică americană. Fizicianul a trecut în revistă o serie de subiecte de interes curent în fizică și în matematici, extrăgând în mod tendențios din ele concluzii stupide - culturale, filosofice și chiar politice. După opinia sa, acestea ar fi fost principial atractive pentru umanității în vogă, din ce în ce mai înversunați în ultima vreme împotriva pretențiilor de obiectivitate și

deploră sincer neglijarea de către matematici a chestiunii frontierelor în spațiu - deși există o vastă bibliografie a problemei. Arhipostmodernistul Jean-François Lyotard și filosoful Michel Serres (membru al Academiei franceze) își fac o idee absolut falsă despre timp în sistemul de referință al fizicii, dar nu ezită să scrie doct și nonșalant despre asta. Profesorul britanic Robert Markley obișnuiește

Hits Your Pi From a Real Sneaky Guy

This is not an easy task. For, as Mr. Sokal teasingly stated, the sciences and humanities are not identical enterprises. In truth, knowledge is required, premises must be accepted along with rules of argument, and

institutions of authority are established. But despite *Social Text's* protests, in science there exist facts and truths that are invariant - unaltered by culture, politics and prejudices (and this includes the value of pi), which Mr. Sokal, in his hoax paper, foolishly proclaimed to be a variable. That may be one reason why science has such prestige and power.

That poses may have had something to do with the initial appeal of Mr. Sokal's paper. Andrew Ross, the editor of this special issue of *Social Text* and the director of the American Studies program at New York University, asserted on the journal's World Wide Web page last week that Mr. Sokal's piece had always seemed to the editorial board "a little hokey" and "not really our cup of tea."

So why did the journal accept it? "Sokal's article would have been regarded as sophisticated and/or outlandish," Mr. Ross wrote. "It had come from a humanist or social scientist." What made it distinctive for the editors was that it was by a physicist who seemed to be buying into the postmodern dream - something, Mr. Ross added, that "might be worth encouraging." It only to bring scientists into the fold.

Yet another sort of condescension and envy was on display last week, when Stanley Fish, a professor of English and law at Duke University and executive director of Duke University Press, which publishes *Social*

Text, suggested that science was like baseball. There are socially constructed rules governing procedures in both activities, he said. These rules provide means for settling arguments. And large sums of money are at stake.

Science even has umpires - not nature, he said, but research centers and journals.

But while Mr. Fish demoted science to the level of baseball, he elevated "science studies" to a higher plane. He said the practitioners of this new field are approaching science in a disinterested fashion, seeking a "rich and powerful explanation" of what it means to do science. In fact, in Mr. Fish's description, "science studies" sounds suspiciously like a science itself.

So what form of a "rich and powerful" explanation has been created? In the issue of *Social Text* that featured the Sokal paper, there are a number of choice illustrations: Mr. Ross asserts that science may not be really different from the work of the "rainforest shaman." An essay by

Alan D. Sokal

Ruth Hubbard, a biology professor at Harvard, doubts "the Western assumption that there are only two sexes," arguing that "most of us" are "neither or both." Sami A. Harding, a philosophy professor at the University of Delaware, calls for an "anti-Eurocentric Northern science studies." And Stanley Aronowitz, a sociologist at the City University of New York, suggests the truth of science is less important than its "regime of truth."

These scholars are interested in establishing their own regime of truth, but behind their polemics lie commonplaces. Obviously, science is affected by the pressures of ordinary life. Obviously, economic interests help

determine what areas of research flourish, a political pressures can affect innovation. Genuine questions are raised in one era and partly because of changes in culture. The Uncertainty Principle and the Special Theory were partly products of their times and been conceived a century earlier. Darwin's project of literary Romanticism: Kepler's late motion were partly inspired by self. There are indeed aspects of science and that are like games (as Wittgenstein sho

In a Different League

But what makes science and mathematics what makes them different from games ball, science reveals something about the world and outside the culture that proper laws may have been the product of their; describe the movements of the planets with; Einstein's Special Theory is as valid in ice as it was in Europe, and pi, though it was in ancient Egypt and Greece, is a constant where it appears in the Bible and it is using skyscrapers. A variable pi, or a pi wouldn't just give us a different culture; it a different physical universe. Mr. Sokal has who feels that physical laws are mere social; defy them by leaping from his 21st-story w. These arguments, though, would head to the practitioners of "science studies"; a admits, may be more interested in politic nature of scientific truth. But that does not at gaining an academic's privileged position - condescension, yearning for its power to make do with their own game of postmode

de priză la realitate ale științelor exacte.

„M-am întrebat - explică Alan Sokal - dacă o revistă academică de mână întâi din domeniul umanităților s-ar aventura să publice un colaj de nonsensuri, numai fiindcă i-ar servi prejudecățile intelectuale și politice. Oare, până la urmă, editorii înșiși nu și-ar da seama de limitele proprii lor ignoranțe?”

Fizicianul are o serie de ținte predilecte de atac. Mai întâi, monștrii sacri ai poststructuralismului, care se aventurează riscant în arii de avangardă ale științei - ca de pildă mecanica cuantică sau teoria haosului - ca să-și asezoneze cât mai picant argumentele despre așa-numita natură fragmentară și aleatorie a experienței. După aceea, sociologii, istoricii și filosofii care au decretat recent că legile naturii sunt proiecții speculative, de același tip cu cele sociale. În fine, literații devotați Studiilor Culturale anglosaxone, care în să descopere nuanțe obligatorii de sexism, de colonialism sau de rasism, nu numai în practica cercetării științifice ci și în... concluziile ei.

Pseudo-studiul lui Sokal nu este, după cum am fi tentați să credem, o parodie de limbaj păsăresc academic, care ar fi stârnit suspiciuni și celui mai naiv editor. El enunță puncte de vedere absurde pentru orice om onest de știință, dar o face într-un discurs cât se poate de clar. (Între paranteze fie spus, de câte ori ceva se dovedește neinteligibil, vinovat nu este Sokal însuși ci aerul cețos, când nu obscur de-a dreptul, al citatelor din Derrida & Comp).

În replica demistificatoare publicată în *Lingua Franca*, fizicianul inventariază cu minuțiozitate afirmații de-a dreptul aberante științifice ale magiștrilor deconstrucționiști de pe ambele maluri ale Atlanticului.

Luce Irigaray, o feministă ultra-cunoscută,

să califice teoria cuantelor drept **nelineară**, deși este vorba despre un unic exemplu cert de teorie întrutotul **lineară**. (De altfel, din motive obscure, opoziția științifică **linear - non linear** face o carieră nefericită în domeniul umanist, observă Sokal. În științe, conceptul se referă la o relație directă între termeni, reprezentabilă printr-o linie dreaptă. Asta nu-i împiedică pe deconstrucționiști să-l folosească drept sinonim global pentru **vetust** sau **total lipsit de imaginație**. Din rațiuni de simetrie conceptuală, calificativul **non-linear** devine automat echivalent al lui **avangardist**...)

Astfel de simptome trag un serios semnal de alarmă. El vizează practicile editoriale de la *Social Text* - ca un caz în speță de revistă umanistă - dar, mai cu seamă, degradarea standardelor generale de profesionism ale comunității intelectuale contemporane.

Recapitulând la rece tot dosarul, observăm că fiecare dintre cele două tabere beligerante are moderații ca și extremiștii săi.

Din partea umanistă, deconstrucționiștii de la *Social Text*, în frunte cu pontiful lor Stanley Fish, ilustrează **fundamentalismul post-structuralist**, deci extremismul fanatic. Ei s-au discreditat ireversibil nu atât prin farsa succulentă a lui Sokal, cât prin comentariile hazardate pe care le-au lansat în replică pe parcursul ostilităților.

După Stanley Fish, știința însăși, în înțelesul curent al cuvântului, n-ar fi altceva decât o practică socială reglată de reguli, „ca un joc de baseball spre exemplu”. Mult mai interesant ar fi în schimb ceea ce el și cochipierii - profesorii Andrew Ross și Stanley Aronowitz - numesc Science Studies (**Studiile științifice**, după modelul sintagmei **Cultural Studies**, care

IL DINTRE FIZICIENI ȘI CRITICI

tinde să cangreneze de un timp în America mai toate domeniile cercetării literare, de la comparativă la istorie și critică).

În numele unor astfel de studii, în **Social Text** autorul unui articol afirmă că știința nu e diferită ca natură de practicile unui șaman din jungla tropicală; o profesoară de filosofie de la University of Delaware incită la inaugurarea unor studii „științifice anti-eurocentrice”. În fine, Stanley Aronowitz, co-editor al revistei, pretinde că la rigoare ne putem chiar dispensa total de adevăr, în beneficiul unui așa-numit „regim de funcționare al adevărului”.

Periculoși sunt și extremiștii din tabăra științifică (printre ei un fizician titular al premiului Nobel), poate și fiindcă sunt clari, riguroși, meticuloși, serioși. Punctul lor de vedere suferă de un exclusivism și de un reductionism frustrant. În intervențiile sale pe marginea disputei, Michael Holquist, cunoscut teoretician literar, profesor la Yale, se teme de emergența unui dualism epistemologic modern de tip quasi-religios. Etanșe, izolate și ostile, umanitățile și știința - la urma urmei două discursuri care acoperă complet existentul - se descalifică și se exclud reciproc. De o parte, adevăruri și legi obiective, imuabile, universale și extra-istorice. De cealaltă, simple enunțuri despre realități contingente, lunecătoare, relative.

Ce argumente aduc moderatilor, care evoluează pe un teren unde totul se fixează în complexități și în nuanțe fine?

Exhibiționismul post-structuralist de extracție galică pare jenant chiar pentru umaniștii americani echilibrați. Un profesor de literatură germană de la Hunter College se indigna pe bună dreptate că editorii unui jurnal cu mari pretenții n-au fost în stare să repereze non-sensul: „A fost o vreme - scrie autorul notei - când, în domeniul umanist, ne îngrijoram pentru adevărul aserțiunilor noastre. Mai târziu, ne-am mulțumit să ne asigurăm că alegațiile noastre sunt corecte. Astăzi se pare că am ajuns în situația să ne mulțumim, cu toată răspunderea, dacă spusele noastre mai afirmă ceva. După cum observase Nietzsche - urmează același - publicul comun confundă ușor pe cei care pescuiesc în ape noroioase, cu cei care înoată în apele adânci. Din nenorocire, de această dată, universitarii umaniști s-au dovedit a fi acel public comun, fără ca măcar să-și dea seama de asta. Poate că a venit, în fine, momentul să renunțăm la dependența noastră academică de limbajul opac și să ne asigurăm că plonjăm în ape cu adevărat adânci”.

De partea cealaltă, un matematician de la Rutgers University admite indulgent că nu toți specialiștii în științe sociale sau toți profesorii de literatură engleză sunt iremediabil cretini, cum părea să reiasă clar din focul polemicii. Dar nu începe îndoiială că există în interiorul vieții academice umaniste o clică arogantă, anxionistă și mai ales complet lipsită de simțul realității, care trebuie (re)pusă prompt la locul ei.

Alan Sokal - el însuși unul dintre acești ponderați în domeniu - mărturisește că de o bună bucată de vreme era serios îngrijorat de perspectivele asupra științei, promovate în departamentele avangardiste de literatură: „Nu mi-aș fi închipuit niciodată, scrie Sokal, că cineva folosește critica literară zisă deconstrucționistă nu ca s-o studieze pe Jane Austen, ci ca să treacă

prin sită mecanică cuantică. Prin urmare, nu mi-a fost deloc greu să-mi structurez articolul în jurul câtorva enormități despre matematică și fizică enunțate în mod frecvent în ultimul timp de diverse somități umaniste, inventând un sistem de argumentație care să le pună în relație și să sune în același timp măgulitor pentru ei”. Textul culmina apoteotic cu concluzia că: „nu există în fapt o lume exterioară, ale cărei proprietăți să fie independente de indivizii umani cunosători”.

După cum au admis ulterior editorii, dacă ar fi fost semnat de un umanist, articolul - destul de bizar încă de la prima lectură - n-ar fi fost publicat niciodată. Atracția sa principală era exact competența în științele exacte a autorului său. Un fizician doritor să devină co-acționar la fabrica de iluzii postmoderniste nu era ceva de fiecare zi.

Farsa lui Sokal a făcut să explodeze public un conflict îndelungat de culise. Ea a scos la lumină resentimente și frustrații legate de un partaj străvechi de teritorii: cel între științele spiritului, reputat subiective, și cele naturale, obiective, exacte ș.a.m.d.

În epoca contemporană, contenciosul a fost complicat de anumite circumstanțe agravante. Dintr-o direcție, așa-numita schimbare de paradigmă în cunoaștere - turnura estetică -, o ipoteză venind dinspre epistemologi ca Paul Feyerabend și Thomas Kuhn, dar și dinspre matematicienii neortodocși, amatori de „noi alianțe”. Din direcția opusă, post-structuralismul de inspirație galică, încercând să torpileze delimitările și granițele - inclusiv pe cele din sferile disciplinare. În căutare de arhi-concepte, deconstrucționiștii resping orice opoziții binare (obiectiv/subiectiv, adevăr/fals, realitate/ficțiune etc) relegându-le unei tradiții denunțate drept constrângătoare, mutilantă, opresivă: cea a occidentului european, creștin, falocratic și alb.

teren de operații al bătăliilor canonice, europofobe, globaliste, care sfășie lumea culturală de peste ocean.

În ultimă instanță, disputa - aparent disproporționată - din jurul articolului e alimentată de o dezbatere publică îndelungată și amplă. Ea privește calitatea și relevanța așa-numitei **instrucții de stânga** și a ipotezelor sale. Conform lor, condițiile socio-culturale și politice influențează decisiv mecanismul cunoașterii și chiar repererele conform cărora este definit adevărul.

Confruntarea dintre fizicieni și critici nu este decât o simplă bătălie într-o ofensivă de mai lungă durată. Ea încearcă să descalifice validitatea cunoașterii, în beneficiul unor puncte de vedere relative culturale.

Pentru cineva cât de cât instruit, este de domeniul evidenței că știința suportă presiuni constante din partea realității comune sau că interese economice majore delimitează sferile de interes urgent în cercetare. Ipoteze științifice obiective se formulează într-o anumită perioadă, nu în alta, datorită unor schimbări culturale: teoria relativității n-ar fi putut fi concepută cu un veac înainte; darwinismul este un produs al erei romantice; teoria mișcării planetare a lui Kepler a fost inspirată parțial de religie ș.a.m.d.

Dar de aici nu putem trage concluzia că teoria relativității nu e în mod egal validă în Africa, în Asia sau în Noua Zeelandă, la fel ca în Europa, unde a fost inventată. Sau că valoarea lui Pi, deși descoperită în antichitate și menționată încă în Biblie, nu folosește azi în continuare la construirea zgârie-norilor. (Deși, ca să-i zeflemisească pe literații creduli, Alan Sokal afirmă, cu gravitate mimată în articolul din **Social Text**: „Pi al lui Euclid și G al lui Newton, considerate în mod oficial universale și constante, încep abia acum să fie percepute în ineluctabila lor istoricitate...”).

În cartea sa **Mirajul lingvistic**, compatriotul nostru Toma Pavel, profesor la Princeton, definea fascinația structuralistă și post-structuralistă galică drept un fenomen de **autoritate intelectuală discreționară**. Apus de câțiva timp în Europa, mirajul post- (sau neo-post?) structuralist își trăiește acum agonia peste Ocean. Ținuta cabotină (cu nuanțe leftiste) a deconstrucționismului american, care asediază științele și filosofia, după ce-și făcuse un cap de pod în departamentele de literatură, a fost ani de-a rândul calul preferat de bătaie al lui John Searle, unul dintre profesioniștii americani lucizi și imposibil de mistificat - specie din fericire încă existentă în mai toate domeniile academice.

Farsa științifică a profesorului Alan Sokal a alimentat un fastuos spectacol, în primul rând pentru publicul larg. Dacă mai este necesară o dovadă, într-un articol din **The New York Times Magazine**, publicat la începutul lui 1994, Jacques Derrida nega energic că deconstrucția ar fi devenit o temă răsuflată, susținând că: „ea rămâne încă un subiect de interes popular academic...(!)”.

Coborât în piață, intrat în vulgată, redus la exhibiționismul cel mai ieftin, post-structuralismul și-a încheiat definitiv cariera. Carnavalizarea sa e semnul sigur că s-a trecut, deja de câțiva timp, dincolo.

Monica Spiridon

Postmodern Gravity Deconstructed, Slyly

By JANNY SCOTT

NEW YORK, May 17 — A New York University physicist, fed up with what he sees as the excesses of the academic world, has published a parody thick with gibberish, so thick that it was serious scholarly work.

The article, entitled "Transgressing the Paradigm: Toward a Transformative Hermeneutic of Quantum Gravity," appeared this month in *Social Text*, a journal that helped invent the trendy, sometimes baffling field of cultural studies.

Now the physicist, Alan Sokal, is glowing. And the editorial collective that publishes the journal says it sorely regrets its mistake. But the journal's co-founder says Professor Sokal is confused.

"He says we're epistemic relativists," complained Stanley Aronowitz, the co-founder and a professor at CUNY. "We're not. He got it wrong. One of the reasons he got it wrong is he's ill-read and half-educated."

The dispute over the article — which was read by several editors at the journal before it was published — goes to the heart of the public debate over left wing scholarship, and particularly over the belief that social, cultural and political conditions influence and may even determine knowledge and ideas about what is truth.

"The π of Euclid and the G of Newton, formerly thought to be constant and universal, are now perceived in their ineluctable historicity; and the putative observer becomes fatally de-centered, disconnected from any epistemic link to a space-time point."

In a way, this is one more skirmish in the culture wars, the battles over multiculturalism and college curriculums and whether there is a single objective truth or just many differing points of view. Conservatives have argued there is truth, or at least an approach to truth.

Continued on Page 11, Column 1

magda spătaru

Zilnic

Ah, cât de bine știi să nu mă vezi
de câte ori mă vezi atât de bine,
și, ah, câtă lumină săgetez
în întunericul ce îl îndrepti spre mine.
Ah, cum nu știi să-mi stai și nici să-mi
pleci -
de-ai fi un anotimp, n-ai fi nicidecum -
ai ierni fierbinți, iar verile ți-s reci
și nu mai știi cum se clădește o floare.
Nu știi să joci și nu mai știi să zbori,
peste povești prea iute tragi cortina,
și-n timp ce eu mă uit după cocori,
tu ești stresat că s-a scumpit benzina...

Aștept zăpada

Caut un mod de viață diferit,
plin de parfumuri de un verde pal,
cu pescăruși în tot ce n-am iubit
și marea pregătindu-se de bal.
Aș vrea să-mi fie iarăși dor de dor,
cu Clipa însăși să mă plimb de mână,
să am aripi în fiecare por
și-n fiecare gest, o veste bună.
Mi-e dor de tine cum nu te ghicesc,
cum nu mă lași în pace să te știu,
speranța vreau să n-o mai vămuiesc
și să-mi mai fac cu viața un pariu.
Aștept zăpada peste noi să cadă
și-apoi să se transforme într-o floare,
să fiu iubirii înc-o dată pradă
iar cerul, tot, să-mi cadă la picioare.

Te pregăteai să fii

... Pe când erai, deja fuseseseși
nici nu mai știu de câte ori,
când te nășteași, deja trăiseși
o gamă largă de culori;
când ai murit, de mult muriseși
dar s-a-ntâmplat să nu se vadă,

iar când ai râs, tu mai răseseși
același plâns și altă dată.
Când m-ai aflat, mă mai știuseși
sau poate doar mă confundai,
când m-ai privit, mă mai zăriseși

mircea m. ionescu

Paralele inegale

A trebuit
Să ajung cu Atlanticul
Față în față
Ca să-mi reamintesc
Ceea ce n-am știut
O viață:
Marea este mai frumoasă
Decât Oceanul.

Poate ca un blestem
Pentru anii adolescenței
Când alungam valurile mării
De pe trupul
bolnav
Să se odihnească
Pe plaja de asfalt
Dintre Zgârie Nori.

Acum
Nu mi-a rămas
Decât
Să mă retrag în munți
Pentru două nunți -
A Oceanului
Cu Marea
Și a sufletului meu
Cu pământul de pe fundul Mării...

Telepatie

Iritat
De puzderia de ființe
Și de obiecte cuvântătoare
Azvârlite științific în ceruri
Să spioneze sfinții
Dumnezeu a decis să devină
pământean
Spre a căuta la fața locului
Soluții pentru ieșirea din labirintul
Iadului.
Instantaneu,
Printr-un schimb de telepatie
La Casa Albă și la Kremlin
S-a declanșat alerta generală.
Fiecare visează că Satana e în celălalt
Și încearcă să semneze
Tratatul de dezdumnezeire
Înconjurând Raiul cu praf de rachete.

O, NU

E fierbere la ONU,
O, nu în interior!
Afară
În Piața Sharansky

și-mi mai plouasei când ningeai.
Pe când pășeai, tu mai merseseși,
de câte ori, nici nu mai știi,
pe când erai, deja fuseseseși
și iar te pregăteai să fii...

Pe First Avenue
Românii cer eliberarea lui Ilașcu
Cubanezii închiderea lui Castro
Și fiecare din cele peste o sută de nații
Ce viermuiesc între Zgârie Nori
Urlă o problemă neapărat politică.

E fierbere la ONU,
O, nu în exterior, pe bulevardul care
urcă.
În restaurantul diplomaților
cu privire la Piața Sharansky
Nu mai sunt cuburi de gheață
Pentru whisky...

Babilon

Nebun
Nesomnul atâtor generații
Încăpățânate să gândească
În cât mai multe dialecte
Într-un final de mileniu
Când toată lumea vorbește bâlbâit
Și nimeni nu știe să asculte...
Mai avem nebunia
Să învățăm și dialectul tăcerii?

Blestem contemporan

Plictisit de potopul de iertări
Ale călăilor transfigurați
În îngeri observatori
Mi-am propus
Să mor adolescent
Ca să-l șantajez pe Dumnezeu.
Documentat,
Bossul înălțimilor s-a supărat
Și m-a condamnat
(Fără drept de recurs)
Să îmbătrânesc în tranziție...

UN POLEMIST ȘI DOAR ATÂT

de IOAN BUDUCA

Laszlo Alexandru e un caz ciudat. El e publicist. N-a scris nimic înainte de 1989. După acest an, debutează. Și scrie, scrie, scrie. Scurte note polemice. Mai lungi articole polemice. Și un singur articol de critică literară. Acesta, singuraticul, și celelalte, adunate la un loc, însumează 128 de pagini și au fost republicate într-o carte. Cartea se numește **Între Icar și Anteu. Polemici** și a fost tipărită la Editura Dacia din Cluj, în 1996.

Editura nu ne spune cine este autorul, ce studii are el, ce vârstă. Pare a fi un jurist, dar probabil că e un filolog, totuși. Cât despre vârstă, Laszlo Alexandru se mărturisește congener celor de vârstă „noastră” într-un articol unde „noi” sunt scriitorii nici tineri nici bătrâni. E, așadar, cam optzeci.

Miza polemicilor sale este est-etică, cu accent hotărât pe etic.

Dacă n-ar fi acel articol, singuraticul, ai fi putut crede că polemistul de la Cluj reprezintă o specie nouă în critica literară: procuratura.

Din fericire acel articol există. Obiectul lui este stilul literar al lui Paul Goma. De altfel, Paul Goma și detractorii săi fac obiectul celor mai multe pagini din carte. Analiza stilistică a literaturii paulgomice stă și ea pe o premiză polemică: de ce, oare, nici un critic literar serios nu tratează această literatură sub unghi strictamente estetic? De ce, oare, toți cei care scriu despre Paul Goma (aproape toți, în fine) fac judecăți extraliterare?

Din analiza cu precizia rezultă că stilul paulgomist are un bogat repertoriu de jocuri lingvistice, lexicale, morfologice și sintactice. Că Paul Goma este un San Antonio al limbii române sau, dacă vreți, o „Academie Cațavencu” a romanului memorialistic.

Ei și? Ce spune acest șir de performanțe ludice, ironice ori sarcastice despre valoare? Nimic. Dacă ar spune ceva, „Academia Cațavencu” ar fi abonată, săptămânal, la premiul pentru cel mai bun roman al anului.

Ce e mai rău e că prilejul Goma este și ocazia cu care Laszlo Alexandru își neagă propriile criterii. Se străduiește tot timpul să argumenteze accentul etic în valorizarea est-etică, pe fiecare pagină, mai puțin când vine vorba de est-etica lui Paul Goma.

Oare de ce?

Pentru că Laszlo Alexandru s-a hotărât să fie avocatul lui Paul Goma. Vrea, adică, să-l apere. Nimic rău într-o asemenea decizie, în principiu. Numai că un client și mai ales unul ca Paul Goma, care are mulți avocați ai acuzării în procesul moral pe care singur l-a inițiat, unul ca Paul Goma, așadar, nu poate fi apărat prin omiterea capetelor de acuzare aflate pe rol.

Să luăm un exemplu.

Laszlo Alexandru notează că a citit ce a scris Paul Goma atunci când a aflat că directorul editurii Humanitas a decis să dea la topit tirajul nevândut al unor cărți, între care și două ale dizidentului român ce a dat numele și prestigiul „mișcării Goma”.

A citit și l-a crezut pe Goma, spune el.

Ca cum și problema ar fi fost: cineva a mințit, oare cine?

Nu aceasta era problema. Ea s-a născut în clipa în care Paul Goma l-a acuzat pe Gabriel Liiceanu că a procedat la fel cum ar fi făcut Ana Pauker, Leonte Răutu și Suzana Gâdea, în același spirit inchiizitorial-cenzurist, adicăleale.

Din momentul acestei acuze - niciodată retractate ori regretate -, Paul Goma s-a pus singur în banca măgarilor.

Căci problema era și este următoarea: are ori nu are dreptul un editor privat să topească tirajele nevândute ale unor cărți?

Nu are, firește, dacă acel tiraj n-a fost distribuit încă pe piață, conform contractului între editură și autor.

Nu are, firește, dacă acel tiraj nevândut, potrivit contractului, urma să stea pe piață, să zicem, exact 10 ani, spre a-și aștepta epuizarea.

Avem de a face cu o problemă de contract, așadar, iar nu cu una de cenzură ori de moralitate. Și cum contractul este definitivul unei societăți liberale, iată că Paul Goma - care n-a suflat o vorbă despre prevederile contractului său - face figură de urangutan ilegalist jignit în așteptările sale de propriul său partid comunist. Căci lui, ilegalistului, i se cuvine, nu-i așa, un tratament special, pe deasupra drepturilor contractuale.

În concluzie, domnule avocat Laszlo Alexandru, aveți de vorbit cu clientul dumneavoastră dacă este dispus să reintre în legalitate ori preferă în continuare bombănelile de ilegalist.

bujor nedelcovici

«SOMNUL VAMEȘULUI»

În acele nopți de Crăciun - 1986 - am rupt și carnetul cu însemnări... „aproape zilnice”. Nu puteam să-l las nimănui, dintr-un sentiment de pudoare și discreție. Iar dacă l-aș fi păstrat la mine s-ar fi putut să-l găsească la vamă... „vameși insomniai noastre”. Poate de aceea am intitulat trilogia: **Somnul vameșului** - 1980.

Din jurnalul de atunci am păstrat două pagini pentru a nu uita că a existat, și ca probă în fața conștiinței mele că am avut puterea de a-l rupe: „Nimeni nu ne poate învinge, doar în voința sau abandonul nostru stă ascunsă această putere”.

Iată cele două pagini:

* În copilărie nu m-am simțit „unic”, dar am trăit în singurătatea unei posibile unicități.

* Dorința și voința constantă până la obsesie: Scrisul și creația. În fiecare zi aștept clipa de grație când pot să aștern creionul pe coala albă de hârtie. Atunci știu că nu-mi mai aparțin.

9 iulie.

* Vreau să trăiesc până la vârsta de 80 de ani... Acum am 38 de ani și n-am scris decât primele pagini... adică primele cărți din câte am în minte.

* Diferența dintre individ (**Moi**), persoană (**Soi**), personalitate (**I'Etire**), conștiință (**Soi-mème**) și alteritate (**I' Autre**). Câte trepte am parcurs până acum? Există Cerul, Pământul și Omul creator-de-sine. „Mediatorul” dintre „omul veritabil”, „omul autentic” și „omul transcendent”. Eu unde mă aflu?!

12 iulie

* S-ar putea crede că voi primi un apartament cu trei camere într-un bloc din strada Apolodor. După ce se va construi blocul și dacă o să am banii necesari pentru a cumpăra apartamentul. Am 38 de ani și încă „n-am casa mea”, iar proprietarul vrea să mă alunge din strada Arcului unde locuiesc într-o garsonieră.

* Există în mine o doză de ostentație. Comit anumite acte cu sentimentul că sunt văzut de ceilalți și trebuie să le demonstrez lor și mie ceva deosebit. Sunt plin de mândrie în această autoflagelare care îmi provoacă uneori o imensă bucurie.

* Seara = dezmăț, depravare, orgie, până acolo încât mi-a fost silă de mine. Există o beție sexuală, o narcoză în care mă prăbușesc câteodată... sau mă înalț pe culmi nemărginite și nebănuite. Emoții sinonime cu cele pe care le trăiesc în timpul creației: extaz și zbor către sfere transcendente.

Îmi propun o perioadă de abstenență, de asceză, pentru a mă curăț pe dinăuntru și a scăpa de sex: C și M.

18 iulie

* Vreau să plec în vacanță. La Vama Veche sau la 2 Mai.

* Între timiditatea mea monstruoasă și vanitatea nemăsurată se ascunde un senti-

ment de încercuire și umilitate. Detest însă umiliția... poate tocmai pentru că nu pot să ucid sclavul din mine.

* Conștiința colectivă, memoria genetică și creștinismul impregnate în fiecare celulă a strămoșilor și transmise până la mine... Prima dată, când am vrut să fac dragoste cu o fată, m-am oprit în plină errecție și am strigat: „Păcat! Păcat!” Față de cine și pentru ce? Cine marcase cu fierul roșu în subconștientul meu că „iubirea este un păcat”? Că măruș nu trebuie cules și cunoașterea este interzisă? Tocmai eu care nu-mi justificam ființa terestră decât pentru și în cunoaștere! În creștinism cuvântul cel mai des scris este acela de „păcat” (existența: o continuă suferință mântuitoare), în budhism și hinduism cuvântul cel mai frecvent este acela de „cunoaștere”. Oare nu ar fi mai bine să fim în același timp: creștini, budhiști, hinduiști, islamști, iudaici sau confucianiști?!

* Este de preferat să ieșim din gândirea manihastă a lui **ori-ori**: antropomorfism (în centrul lumii este Omul) sau panteism (în centrul lumii este Dumnezeu). Omul are nevoie de Dumnezeu, așa cum Dumnezeu are nevoie de Om... cel puțin pentru a fi recunoscut ca Principiu Suprem. Gândirea ontologică occidentală este dominată de „contradicție”, pornind de la filosofia dialectică greacă, trecând prin Spinoza (**Omnis determinatio negatio est**) și până la filosofia germană (negația negației hegeliană). Orientul ne învață că putem exista în afara conflictului, a suferinței și a disperării; în armonie cu noi înșine, cu natura și cosmosul. În felul acesta suntem mai aproape de seninătatea stoică (**Euthymia** = liniște) sau de „lumina inteligibilă care intuiește cunoașterea supra-rațională” - Budha.

* Să nu încep niciodată ceea ce nu pot să termin, chiar dacă știu că: „omul este ceea ce vrea și vrea ceea ce este” (Schopenhauer). Știu când am început să scriu, dar nu știu când o să termin. Sau va veni o zi când o să spun: „Acum, basta!” Să nu mai scriu... tocmai pentru că esențialul este inefabil... Frază care m-a lovit în creștet de câte ori o rostesc.

2 august, Vama Veche

* „Să te refuzi lumii înseamnă să te faci să suferi teribil spre a-ți dovedi tăria. În toate acestea este un imens orgoliu primitiv, dar căruia viața și nu suferința a sfârșit prin a-i da formă” - A. Malraux. Este cu atât mai meritoriu din partea autorului care de-a lungul vieții nu s-a refuzat lumii, a fost întotdeauna „în punctele fierbinți ale globului” - revolte, războaie, putere politică - și nu și-a asumat nici o eroare. Adevărata creație a lui Malraux: a știut să-și transforme viața - dublată de un imens orgoliu - într-un destin.

Poezii orașului București (IV)

HORIA GÂRBEA SAU INTELECTUALIZAREA IRONICĂ A EMOTIEI

de DAN-SILVIU BOERESCU

Acest „Unu Multiplu” al generației 90 - după cum îl caracteriza Laurențiu Ulici - nu este doar un remarcabil dramaturg, poate cel mai interesant autor de „texte pentru teatru” contemporan, un surprinzător prozator atras de „Misterele Bucureștilor”, un critic-eseist acid și iute în reacții la nevoie, precum și un redutabil pamfletar atunci când e cazul a se vărsa sânge „nevinovat” pe pagina de ziar, ci și un rafinat poet. De altfel, HORIA GÂRBEA așa a și debutat, încă din 1986, cu placheta de versuri *Copilăria secretă* apărută în colecția „Cartea cea mai mică”. Cam în aceeași perioadă primea un premiu pentru poezie din partea Universității din Bilbao (!), căruia i-au urmat alte numeroase distincții, între care Premiul „Nicolae Labiș”, Premiul „Poesis” ș.a. 1996 este însă anul consacării sale editoriale ca poet, an în care i-au apărut două volume (unul selectat pentru eleganta serie „Poezii orașului București”) și în care a fost distins cu Marele Premiu al Festivalului de la Sighet.

PROBA CU MARTORI (Asociația Scriitorilor din București & Ed. Cartea Românească, București, 1996).

Românească, București, 1996). Osmoza intertextuală dintre viață și vers, transformând trupul de carne într-un palimpsest ideal, este anunțată programatic: „Cermeala pe mâini/ca sângele/pătrunsă în piele apoi în artere” (incipitul poemului titular, reprodus emblematic pe coperta IV). Poetul justifică astfel autoironic noblețea „sângelui albastru”

care „duce/în toate capilarele/ acțiunea romanului început/o răspândește în creier”, urmarea fiind, la limita unei inteligente parodii aproape imperceptibile, că, nu-i așa, „cartea se scrie pe sine”. Ceea ce-l individualizează pe Horia Gârbea în conte xtul generației sale este că el pune un accent precumpănitor pe biografia intelectuală, pe călătoria ludică în jurul camerei înțesate cu cărți, iar nu pe cotidianul biografic, al cărui derizoriu este expedit cu fermitate în paranteze comprehensive dar nutrite de același orizont de așteptare al unei ironii funciare. Poezia lui Horia Gârbea este, ca și omul, vie și inteligentă, spirituală, ba chiar - de cele mai multe ori - spumoasă, dar suficient de reținută pentru a nu face paradă de talentul care o animă. Refuzul ostentației, prin intelectualizarea (auto)ironică a emoției, este - cred - marca definitorie a acestui lirism livresc. Performanța este cu atât mai remarcabilă cu cât autorul nu se sfiește să pună în discuție, ca și în faimoasele sale „texte pentru teatru”, teme și motive literare sacrosancte, pe care le recitește cu o sarcastică detașare. El își permite cu nonșalanță să sfideze situațiile canonice, modificându-le din poignee sensul inițial și deturmand, pervertind chiar, cerul înstelat de deasupra lectorului inocent. Pentru exemplificare, iată un fragment din poemul intitulat, străveziu, în loc de annabel: „a venit toamna/acoperă-mi inima cu ceva/cu un disc iron maiden/cu o înșelătoare cafea/vine septemvre cu arome fanate/și sarafancle-acoperi-vor/formele afânate/fantele spațiu-timp se vor căsca/precum gurile de metrou/și vor absorbi trecătoarele-bibelou/lumea de dincolo de lume/devine iar violetă/ca o trecătoare discretă/mângâindu-și reverul

încet/orașul tot e violet”. Remarcabilă este și forța mărturisită a unei maliții superioare, prin care „focul de artificii numit frumusețe” este contestat de pe pozițiile unei estetici bine conturate, polemică față de kitsch și experimentalismul fără substanță: „fatalitate spun/fatalitate/răsul convulsiv al cutiilor de conserve/confirmă impresia/nici măcar un decor solvabil/cutii de tinichea/nu supă campbell și/roșii în suc de roșii(...)//eu cred că marlon brando/s-a născut la sat/n-ați văzut ce pumni zdraveni/ce nas cocoșat/iar noi pe lângă el/suntem fini și eterici//sarcasmul e cea dintâi/dintre virtuțile artei (subl. mea, D.-S.B.)/el o face de neatins/așa cum de un stârv calcinat/gândacii se fereșe din principiu//iar țărnul acesta/pe care nu se ivesc/nici broaște nici zâne/e poate purgatoriul visat/cutii de conserve/bune de aruncat” (cariatida de cauciuc - alt titlu simbolic). Asumându-și conștient condiția elitistă a lupului singuratic, răătăitor printr-o lume agresată și care n-are cum să-i înțeleagă vibrația lăuntrică, poetul se retrage, deloc patetic, din lumea reală în cea a aporiei, rămânând - în ciuda brizei delicate ce pare să umfle vela sentimentalismului - ironic și rece: „cât despre biata noastră peninsulă/va rămâne într-o rezervă orgolioasă/ca fost și actual loc de exil/pentru poezii latinității/nu ne lipsesc decât bibliotecile și coloniile/(...)// rămân poezii și funcționarii/legați la gard de limba maternă/și în serile de primăvară/se vizitează între ei/la un schimb de nostalgii/și eu am fost în arcadia - spun ei - /înfloriseră măslinii/și miroseca minunat a brânză de capră” (a treia călătorie). Odiseea poeziei reprezintă, până la urmă, o chestiune de castă închisă, prea puțin permeabilă la stimulii exteriori. La urma urmei, elitismul constituie o cale de supraviețuire în cultură. Poate singura?

2. TEXT BIOGRAFIC (Ed. Panteon, Piața 2. Neamț, 1996). Nimic mai înșelător decât acest titlu de volum! Pentru un nouăzecist, ca și pentru un post-modern în sens larg, sintagma ar putea traduce apelul la cotidianul mustind de evenimente, doldora de senzații epidemice, bănuite de concretețea carnală a întâmplărilor stimulând sinestezic memoria afectivă. La Horia Gârbea, semnificația este cu totul alta, de nu fundamental opusă, și îndărătul ei se ascunde același surâs sardonic, prea puțin dispus să facă vreo concesie superficialului. El nu alege nici soluția transfigurării mistice ori ezoterice a cotidianului biografic (cum procedează Ioan Es. Pop, Mihail Gălățanu sau Lucian Vasilescu), nici pe cea a remitologizării sale sub semnul visceralului parodiat (Saviana Stănescu, Rodica Draghinescu) ori a erotismului sofisticat, chiar cibernetizat (Valentin Iacob). Versiunea Gârbea a acestui conflict - fie el

unul amoros - cu lumea exterioară, presupune sedimentarea emoțiilor pe cortex și reinvestirea lor ulterioară cu semnificație poetică. Metabolismul intelectual al „fiorului” liric nu înseamnă, în chip mecanic, un calcul meschin, potrivit căruia elementele artisticității ar putea fi determinate inginereste (ceea ce ne-ar putea trimite direct la „profesiunea de bază” a scriitorului). Această translație de coordonate nu este făcută de un meseriaș dotat cu echer, riglă și fir cu plumb, ci de un agrimensur al inefabilului, un geometru subtil și - incredibil! - visător. Sigur că la Horia Gârbea visul nu înseamnă o pierdere de control onirică, un vârtej suprarrealist care poate juxtapune orice cu de toate. Este, mai degrabă, un alt mod de percepere a relației dintre componentele relației livrese și determină deviația umorală de la normalitatea prozastică. Tratatul de geometrie fizico-poetică al autorului este statica, capitolul unu, prefață fiind suficient de lămuritor pentru partea axiomatică a materiei: „asociez acestei dansatoare carcasa de tablă/a mașinii de egrenat bumbac/nu se întâmplă deocamdată nimic/ies în stradă/reintru/cărțile mi le scriu tablourile mi le pictez/și muzica mi-o lălăi singur cât briciul glisează/pe mutra tot mai conștientă de sine/în acest fel sunt liber în raport cu arta/pe care o asociez cu o dansatoare/pe care o asociez la rândul ei/cu o cutie de carton/ambalajul unui televizor vechi/(...) merg nesigur/înainte (geometria mai ieftină decât materia) /înainte/zeități acriene comprimate în/corpul pompelor de condiționare expulzează - vals - și recompun/cubul de atmosferă din jurul meu/(...)//asociez acestei femei/o conductă cu aer cald/vaporii locomotivei care șuieră/ de la ana la casablanca/scriindu-se în istorie pe sine”. În aceste condiții, cuvântul, ca și cărămida textuală, nu mai reprezintă un material de construcție poetică foarte sigur, text-ul recuperat fiind, ca într-un curs de rezistența materialelor, problema fiabilității chirpiciului necesar pentru ridicarea unei piramide lirice, evident una demitizată: „ardere strâmbă cuvântul/seceră zimțată/peste beregățile/sentimentelor mai înalte de un stânj/en/începe furtuna timpurilor/la care poate fi falsificat orice verb (...) /cuvântul/(ca un cosor tocit/decapitarea banală/devine o voluptate împinsă în preajma artei)/o colețială cuvântul/o agitație de larve”. Cel care manipulează cuvintele își dă seama de fragilitatea condiției sale singulare. Pe măsură ce se îndepărtează de „societate”, el se apropie de „cultură”, înțeleasă ca luptă pe cont propriu cu habitudinile ontologice/textuale. Licantropia, ca modalitate elitistă (ce bine!) de devorare a convenționalului, poate fi o modalitate de mântuire în fața mero-critității înconjurătoare: „aici e bine/aici camera mea/mașina mea de scris e aici/îmi trec limba peste buze/peste dinți/ - ce lungi, bunico!/și ce urechi ascuțite! - apropie-te fetițe/totul e pe sfârșite!/mă gândesc și la mine/mă gândesc și la tine/aprind un chibrit/de la el țigara citește înainte/puțin mai aproape de margine/sunt o vietate/citește/sunt o vietate/trag adânc aer în piept/tot adânc îl expir/nu plânge - ești volintir”. Text-ul biografic este cel al rezistenței prin cultură la toate agresiunile, inclusiv la cea a culturii, iar recuperarea sa reprezintă nu atât câștigarea unei biruințe simbolice a vieții (textului) în fața textului (vieții), cât evitarea unui eșec de proporții al culturii în fața socialului: „și sfânta julieta cea tăiată în bucăți/cu fierăstrăul un show al arenelor antice/fără trucaje costisitoare/în zorii trandafirii ai creștinismului/și de atunci până la scena baleonului/timpul a curs în favoarea ei atât de/repede că și azi în momentul/morții unui cetățean trei dintre/străbunicele lui sunt virgine/pozele de la trei luni îmi seamănă/perfect atunci arătam ca/pound la aceeași vârstă/abia la treisprezece ani am început/să port ochelari la cinsprezece cravată/și răspunderi penale/la o asemenea viteză logica istoriei/se vede subțiată ca lumina din/tramvaiele de unde einstein/privea europa centrală și puterile ei/ca pe un conglomerat de postulate/legat cu o dunăre albastră/(...)//și obosesc și dorm fără vise ca un tăietor de lemne lângă siberia lui/iar sfânta julieta - ce figurează/în prospectul oricărei drujbe -/mă veghează polițienește”.

«TEXTE DE SUPRAVIETUIRE»

Un superb testament spiritual

de MANUELA CERNAT

Zilele trecute, Uniunea Cineaștilor, în colaborare cu Editura Meridiane, a lansat o nouă și elegantă colecție editorială - Centenarul Cinematografului Românesc. Prin generoasa subvenție a Ministerului Culturii și prin grija neobositei și pasionatei redactoare Viorica Matei, au văzut lumina tiparului primele șase din cele douăzeci și patru de volume menite să-i omagieze pe cei mai importanți dintre cineaștii români. Cum era și firesc, seria a fost deschisă de o antologie de texte postume ale lui Jean Georgescu. Sub titlul *Texte de supraviețuire*, Viorel Domenico a selectat cu imbatabil fler publicistic, a ordonat cu simț critic și ne-a restituit cu exemplară acribie texte cu caracter teoretic, aforisme și reflexii „despre cinematograful, despre Caragiale, despre viață, despre sine”. Așa cum indică nota asupra ediției, „textele fac parte din arhiva personală a cineastului. Unele dintre ele reproduc fragmente de articole, răspunsuri la anchete și interviuri pe care Jean Georgescu le-a păstrat ca «tăieturi», fără să

indice titlul publicației și data apariției”.

Reunite pentru prima dată în volum - excelentă idee -, aceste scrieri, în cea mai mare parte inedite, completează fericit imaginea cineastului. Așa cum mărturisește Viorel Domenico, „textele au fost selectate din perspectiva alcătuirii unui portret sui-generis al maestrului”. Într-adevăr, cele patru capitole - *Coctail în „or”*, *Bună seara, domnule Caragiale*, *Eu zac în aceste hârtii*, *Un personaj din altă epocă - conturează imaginea atașantă a unui artist delicat și sensibil. Aforismele dovedesc deopotrivă o imensă candoare în fața miracolului vieții, o senină filosofie în lupta cu adversitățile destinului și cu răutatea, o imensă dragoste pentru ceea ce este pur și frumos în semenii noștri. Îndepărtat de pe platouri în anii '50, pentru că, așa cum precizează Viorel Domenico, „se încăpățănase să rămână artist în timp ce creatorii fuseseră trecuți în rândul activiștilor (...), nici o însemnare nu exprimă drama artistului ostracizat. A rămas senin, imperturbabil, trăind cu amintirile și obsesiile*

lui, departe de lumea bântuită de fantasmalele compromisului”.

Descoperim în paginile acestei prețioase cărți și profesiunea de credință a unui mare artist și testamentul spiritual al unui suflet ales. „Omul trăiește cu ce dă și moare cu ce-a dat”. Reprezentant de marcă al generației de aur a anilor 1900, Jean Georgescu ne-a dat imens. Ne-a dăruit filmele lui, prezența lui de mare senior neclintit în fața furtunilor istoriei și, acum, aceste „Texte de supraviețuire”. Lapidare, dar profunde și tulburătoare, însemnările sale despre arta filmului și despre arta de a trăi nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă. De dincolo de lume, gândul lui Jean Georgescu ne învață să ne înfruntăm cu seninătate, să ne privim inamicii cu ironie, să iubim frumosul, să ne respectăm idealul. Cu binecunoscuta lui modestie și bonomie, cineastul ne-a lăsat de fapt un superb testament spiritual.

Însoțite de o foarte utilă și incisiv comentată bio-filmografie, datorată tot celui care a îngrijit volumul, *Textele de supraviețuire* ale lui Jean Georgescu inaugurează sub semnul originalității seria monografiilor de cineaștii români publicată de Uniunea Cineaștilor. Să-i fim recunoscători lui Viorel Domenico pentru a fi scos la lumină, din raftul unei biblioteci prăfuite, un mic tezaur de înțelepciune și iubire pentru aproapele nostru. Și să medităm la vorbele lui Jean Georgescu: „E cel mai grav să faci ce-a făcut altul. Niciodată nu te alegi cu nimic. Trebuie să cauți...”.

teatru

DIN NEVOIA DE A SE EXPRIMA PE SINE

de MARIA LAIU

Deseori, actori plini de har ajunși la maturitatea carierei simt nevoia să se exprime și altfel, ținând ei înșiși frâiele întregii montări. Poate din necesitatea unei mai mari libertăți de exprimare/expresie - devin regizorii spectacolelor în care joacă. Mai mult, aleg piese pe care le adaptează, „le compun, le re-compun” conform personalității lor accentuate, astfel încât replicile să se plieze perfect pe ideile pe care doresc să le dezvolte.

Nu știm în ce măsură putem recomanda acest tip de creație pentru că nu întotdeauna actorii de seamă pot deveni peste noapte și directori de scenă celebri. Dar se mai întâmplă și așa!

În cazul lui Horațiu Mălăele - lucrurile rămân discutabile. Cu o energie nesimulată trece din teatru în teatru punând pecetea talentului și a inteligenței sale pe cele mai multe dintre personajele interpretate. Se poate desluși cu multă ușurință, încă din primele clipe ale oricărei reprezentații, buna înțelegere dintre regizorul Horațiu Mălăele și actorul Horațiu Mălăele. Nu însă întotdeauna această perfectă comuniune se face resimțită și în relația cu ceilalți „combatanți” ai producțiilor pe care le dirijează. (De altfel, este greu de crezut că te

poți afla și în lăuntru și în afara procesului de creație).

În acest context, „Cafeneaua” - adaptare scenică de Horațiu Mălăele după „Wally's Cafe” de Sam Bobrik și Ron Clark - constituie suportul unui spectacol bine constituit, bine temperat, bine jucat... dar nu mai mult.

L-au ajutat, în egală măsură, textul excelent tieluit în jurul unui triumfi conjugal, cu replici sprintare dar și ușor melancolice, partiturile

extrem de generoase și experiența partenerelor de joc: Dana Dogaru și Emilia Popescu. Sigur că o distribuție restrânsă a făcut mai ușoară posibilitatea echilibrării și a susținerii mizanscenei. Totuși, se cuvine a spune că această ultimă premieră a Teatrului „Bulandra” nu depășește măsura lucrurilor cu care cunoscutul actor ne-a fost obișnuit în vremea din urmă. Asta nu înseamnă că minimalizăm aportul lui Horațiu Mălăele într-o zămislire a croulului său.

Wally Murdock. Dimpotrivă, umple cu rafinate nuanțe fiecare clipă a existenței sale dramatice, stârnind haz „din piatră seacă”, tulburându-ne printr-o subtilă tăcere... Dar nu tot astfel se întâmplă, oare, cu fiecare rol întrupat de el?

Dana Dogaru (Louise Murdock) - actriță cu mari disponibilități și multe succese acumulate - pare a se pierde, de un timp încoace, în compoziții la îndemână, trecând prin scenă corectă, dezinvoltă, plăcută... și atât.

Emilia Popescu (Janet) revine după o mai lungă absență, realizând, cu gingășie și destul umor, ipostaza unui destin ratat.

Ca-ntotdeauna, cu discreție și sensibilitate, Mihai Mădescu a creat un decor ce slujește viziunea regizorală, armonizând toate elementele, nesufocând prezența actorilor în scenă. Și costumele, aparținând Ninei Brumușilă, se supun aceleiași intenții, nefiind pur demonstrative, integrându-se perfect ansamblului.

În total, „Cafeneaua” este un spectacol agreabil, demn de a fi văzut, oferind momente de reală destindere tuturor categoriilor de spectatori.

ZIUA FĂRĂ SFÂRȘIT. RĂMAS BUN, CORNELIU CEZAR!

de GRETE TARTLER

«...» muzică pentru blândețe și îmblânzire, pentru inimă și respirație adevărată, o muzică în care cuvântul, fapta, ba chiar felul vieții însăși a celui care cântă să însemne realitatea..»

Așa își dorea să scrie Corneliu Cezar, așa a scris. Rareori au existat creatori al căror mod de a trăi să coincidă perfect cu arta lor poetică: moralul, credinciosul, curatul, entuziastul Corneliu Cezar așa a fost. Gustul marilor depășiri ale standardizărilor, pasiunea pentru hermeneutica sonorităților, fraze muzicale ca niște cutremurătoare comentarii la lupta dintre veșnicie și efemer l-au așezat printre marii compozitori ai ordinii arhetipale. Cea mai noscută lucrare a sa, *Ziua fără sfârșit* - de o sapiențialitate arhaic-orientală - reprezintă, așa cum și-a dorit, o „forță” cu atribute filosofice, terapeutice, o „energie a vieții” care ne apropie de datele fundamentale, primare. Propunând posibilitatea unei „zile fără întoarcere de noapte” Corneliu Cezar, a transformat și cea mai rebelă materie în sunet: o stare de extaz născută parcă din vibrațiile apei și ale pământului (pianul preparat primește inflexiuni de alăută), o melodie a împăcării

plină de sens ca viața după supliciu. Temă a bunătații, fraternității și păcii, amintind prin esență imnul beethovenian al bucuriei: de fapt, îndemnul de a străbate treptele devenirii, de a trece dincolo de granițele cului.

La fel a trăit Corneliu Cezar: părea că vrea să aducă, prin propria virtute, iertare și împăcare pentru întreaga fire.

Rota pentru gitară, **blockflote** și sintetizor reflectă lupta dintre modernitate și arhaic: muzică electronică în interpretarea și mixajul autorului - o țesătură de imperceptibile nuanțe și efecte, o suită fluidă inimitabilă. Totul este zumzet al materiei, de la foșnetul valurilor mării și sunetul dominant de blockflote, de la semnalele ciclice și țuiturile vibrațiilor indescifrabile și șuierăturile de gloanțe și sunetele alfabetului Morse, la pulsațiile bătailor de inimă și aerul unei elegii arhaice.

În ultimii ani, Corneliu Cezar, pasionat al computerului, recrează aproape tot ce ne-am putea imagina din acest „zumzet al materiei”.

Cele **Trei momente scenice** aduc o nouă confruntare între realitate și starea de basm: legende, spirite benefice și malefice (cântec de leagăn, dans ritmic obstinat, o gravă melodie orientală, sugerând apariția unui uriaș). Apoi

lumea literară

FESTIVALURI

● „PORNI LUCEAFĂRUL...”, ediția a XV-a Botoșani, 13-15 iunie 1997

Având în vedere omagierea operei eminesciene, cât și tradiția culturală a orașului Botoșani, Centrul Județean de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare Botoșani, cu sprijinul Inspectoratului Județean pentru Cultură Botoșani, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România și Muzeul Literaturii Române din Iași, organizează cea de a XV-a ediție a festivalului-concurs național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene „Porni Luceafărul...” în perioada 12-15 iunie 1997 la Botoșani și Vorona.

Concursul își propune să stimuleze cunoașterea operei eminesciene și creația poetică a tinerilor, cât și să sprijine debutul editorial al unor poeți prin editarea unor volume de poezii.

Concursul se adresează celor care n-au debutat încă în volum și n-au împlinit vârsta de 39 de ani.

Lucrările vor fi expediate în următoarele condiții:

POEZIE:

- un volum de 35-40 de poezii în trei exemplare, pentru secțiunea DEBUT ÎN VOLUM;

- zece poezii în cinci exemplare, pentru celelalte premii.

INTERPRETARE CRITICĂ A OPEREI EMINESCIENE:

- un eseu dactilografiat în trei exemplare, cel mult 15 pagini.

Toate lucrările vor fi semnate cu un MOTTO.

Într-un plic închis, care va însoți lucrările, vor fi introduse toate datele concurentului, inclusiv adresa, numărul de telefon. Același motto va figura și pe plicul închis. Lucrările vor fi trimise până pe data de 15 mai 1997 pe adresa: Centrul Creației Populare Botoșani, str. Unirii, 16, cod 688.

Festivitatea de premiere va avea loc în cadrul „Zilelor Eminescu”, în perioada 13-15 iunie 1997, la Botoșani și Vorona.

Un juriu format din scriitori, critici literari și reprezentanți ai organizatorilor va acorda premiile.

Juriul, de comun acord cu organizatorii, are latitudinea de a redistribui premiile. Relații la telefon 031/515448.

● Editura timișoreană „Augusta” și imprimeria „Vatran Allianz”, Primăria orașului Beiuș și Inspectoratul pentru Cultură al județului Bihor anunță desfășurarea celei de-a II-a ediții a Festivalului-concurs de poezie „Gheorghe Pituț”, organizat la Beiuș (7-8 iunie ac.). Rugăm participanții să trimită manuscrisele (avem în vedere posibile volume, semnate, neapărat dactilografiate, însoțite de o fotografie și un C.V.) pe adresa Editurii „Augusta”: str. Daliei nr. 1 A, camera 106, 1900 Timișoara, până la 30 aprilie ac. (data poștei). Intră în competiție doar concurenții care n-au debutat (editorial), fără restricții de vârstă. Precizăm că primii trei clasificați beneficiază de tipărirea manuscriselor prin strădania editurilor Eminescu, Albatros și Augusta. Informații suplimentare la telefon: 056/202931.

coșmarul realității: cețurile și ecourile câmpului de luptă, vuiet de tren, hărmălaie de târg, râsete, dans... În ciuda modernității tehnicii, aceste muzici-picturi impresionează prin marea simplitate. „Un muzician căruia îi e rușine să redevină simplu, căruia îi e peste mână să renunțe la autocrația rațiunii în artă și la protezele algoritmice, va găsi toate motivele să creadă că înainte înseamnă știință, cât mai multă știință”, scrie autorul. Nu numai compozițiile sale exaltă simplitatea (de pildă, *Alpha Lyrae*) ci și scrierile teoretice. **Introducerea în sonologie** propune cercetarea bazelor obiective ale naturii sonore și ondulatorii, cât și cea a fundamentelor subiectivității omenești, la care ar avea de colaborat nu numai muzicologia și filozofia, ci și mecanica cuantelor, acustica, psihiatria, psihotronica. Corneliu Cezar se întreba de ce numărul ciclurilor enzimelor corespunde frecvențelor specifice ale anumitor sunete muzicale, de ce undele sonore influențează creșterea plantelor, de ce muzica are efect terapeutic... A demonstrat cu argumente ale științei că privirea educației copiilor de muzică aduce prejudicii nu numai dezvoltării lor armonioase ci și sănătății, că oprirea sângelui care curgea din rana lui Ulise nu e doar rodul fanteziei homerice... Pentru Corneliu Cezar, muzica sferelor a existat aievea, o auzea și o scria pe portative.

Credea intens în Dumnezeu. La Viena, unde am stat ultima oară pe îndelete de vorbă cu el, și-a donat amărâta diurnă capelei ortodoxe de acolo (tânărul preot detașat la Viena se străduiește de ani de zile să strângă bani pentru construcția unei biserică românești). A fost, deși profesor, compozitor, muzicolog - trăind cu mare energie fiecare clipă - un meditativ însingurat. Știa că ziua lui e fără sfârșit - dar ar fi vrut să alunge tot răul din lume.

Scrierile sale de teorie muzicală vor apărea la editura Anastasia. Nu putem încă, nu putem concepe că este ultima lui carte. Cât despre muzica lui Corneliu Cezar, ea va răzbate în continuare în lume prin toate vibrările firii...

biblioteca noastră

■ **Albastru în albastru** (Victor M. Ionescu), versuri, ed. Fundației Luceafărul, 2640 lei.

■ **Poeme fără ȳgeri** (Iancu Huzum), versuri, ed. Timpul, preț neprecizat.

■ **Clasicii noștri** (Mircea Anghelescu), eseuri, ed. Eminescu, preț neprecizat.

■ **Lesă de mătase** (Françoise Sagan - trad. Mioara Dugneanu), proză, ed. Universal Dalsi, preț neprecizat.

■ **Regina ȳncurăturilor** (Maria Marian), proză, ed. Universal Dalsi, preț neprecizat.

■ **Banchetul** (Soren Kierkegaard - trad. Elena Dan și Kiejd Jensen), eseuri, ed. Universal Dalsi, preț neprecizat.

■ **Invitație la vals** (Rosamond Lehmann - trad. Adina Arsenescu), proză, ed. Universal Dalsi, preț neprecizat.

■ **Bobul de punct** (Christian Theodoru), versuri, ed. Spirit Românesc, preț neprecizat.

■ **Ascunzișuri pe măști** (Iulia Cibinescu), versuri, ed. Mesagerul Transilvan, 3.000 lei.

■ **Viitorul trecutului** (Alex. Ciorănescu - trad. Ileana Cantuniari), eseuri, ed. Cartea Românească, 5.000 lei.

■ **Femeia pește** (Floarea ȳtuțianu), versuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.

■ **Județul Teleorman - Dicționar biobibliografic** (Stan V. Cristea), ed. Teleormanul Liber, 30.900 lei.

eduardo mendoza

„... Voi inventa o tendință, cu speranța că ea va deveni realitate, și anume: declinul romanului istoric”. Declarația aparține scriitorului spaniol Eduardo Mendoza și se referă la *Orașul minunilor*. Paginile de mai jos sunt semnificative, chiar antologice, pentru viziunea autorului. Cititorul poate măsura singur câtă emoție și câtă ironie intră în această înscenare, căci reconstituirea Barcelonei este o fabuloasă punere în scenă.

Călătorul ce vine pentru prima oară la Barcelona își dă seama numaidecât unde sfârșește orașul vechi și unde începe cel nou. Străzile nu mai sunt întortocheate, ci dintr-o dată drepte și mai largi; trotuarele mai încăpătoare; niște platani groși le răsfăță cu umbra lor; clădirile au mai multă prestanță; unii rămân de-a dreptul uluiți crezând că au fost transpuși în alt oraș, prin puterea unei vrăji. Cu bună știință sau nu, barcelonezii cultivă ei înșiși această confuzie: trecând dintr-un sector în altul, par că își schimbă înfățișarea, comportamentul și îmbrăcămintea. Lucrurile n-au stat așa dintotdeauna; această schimbare își are și ea explicația, istoria și legenda ei.

De-a lungul unei istorii de câteva secole, zidurile n-au izbutit o dată măcar să fie stavilă în calea cuceririi sau devastării Barcelonei. Au izbutit, în schimb, să stea în calea propriei dezvoltări. Pe când înăuntru sporul populației era în creștere, făcând viața imposibilă, în exterior se întindeau grădinile și terenurile virane. Pe înserat sau în zilele de sărbătoare, locuitorii din satele învecinate urcau sus pe dealuri (cunoscute nouă astăzi sub numele de Putxet, Gracia, San José de la Montaña, etcetera) și se uitau, uneori cu binocluri de alamă, la barcelonezi: înfrigurați, ordonați și îngâmfăți, ei plecau și se-ntorceau, se salutau, se pierdeau în labirintul de străduțe, apoi se întâlneau din nou și se mai salutau o dată, se întrebau unii pe alții de sănătate și despre cum le merg treburile, își spuneau la revedere până la viitoarea întâlnire. Sătenii se distrau ca la teatru; se mai găsea câte unul care, în tămpeenia lui, se îndârjea să-l țintească pe vreun barcelonez cu o piatră: lucrul era cu neputință, din cauza distanței, în primul rând, și pe urmă, din cauza zidului. Înghesuiala era un atentat la igienă: orice boală devenea molimă, nu exista nici o posibilitate de a-i izola pe bolnavi. Se închideau porțile orașului pentru ca plaga să nu se întindă iar locuitorii satelor formau pichete și tăbărau pe fugari cu ciomegele, silindu-i astfel să se întoarcă, îi ucideau cu pietre pe cei ce trăgeau să moară, scumpeau de trei ori prețul alimentelor. Apoi, era și un atentat la buna-cuviință. Trăgând la un han ce-mi fusese recomandat și laudat până peste măsură, povestește un călător în cronică sa, descoperii că trebuia să împart o odaie de cel mult șase metri pătrați cu tot atâția inși, cu cinci, adică, și cu mine, șase. Dintre aceștia, doi se dovediră a fi însurați, în călătorie de nuntă, care nici bine nu se astrucară, după ce s-a stins lumina, că înfrumusețară noaptea cu o profuzie de icnete, strigăte și chicoteli. Totul la un preț exorbitant și încă bogdaproste!!! Cu mai multă concizie scrie părintele Campuzano: Rar e barcelonezul care înainte de a pricepe lucrurile să nu se fi documen-

ORAȘUL MINUNILOR

tat în toată legea în legătură cu modul în care a fost adus pe lume. Consecințele celor spuse mai sus erau decăderea moravurilor, mulțimea de epidemii de natură veneriană, violul și alte abuzuri, și, în unele cazuri, bunăoară în al lui Jacinto sau Jacinta Peus, tulburările psihologice: **Văzându-i pe părinții mei și pe frații mei și pe surorile mele și pe unchii mei și pe bunicii mei și pe bunicile mele și pe verii mei și pe verișoarele mele și pe servitorii din casă în pielea goală, am ajuns să nu mai știu care erau bărbații și care erau femeile și nici în care dintre aceste două categorii trebuia să mă înscriu.** Problema locuinței era îngrozitoare; prețul astronomic al chiriei înghițea partea cea mai mare din veniturile unei familii. Se cuvine să cităm câteva cifre lesne de reținut. La jumătatea secolului al XIX-lea, suprafața Barcelonei era de 427 hectare. La aceeași dată, Parisul avea 7.802 hectare; Berlinul 6.310 iar Londra 31.685. Până și un oraș aparent mic, precum Florența, număra 4.226 de hectare, adică de zece ori mai mult decât Barcelona. Densitatea locuitorilor pe hectar este de asemenea revelatoare: 291 la Paris, 189 la Berlin, 128 la Londra, 700 la Barcelona. Dar de ce nu erau dărâmate zidurile? Fiindcă se opunea Guvernul: sub pretextul unor strategii lipsite de orice temei ținea orașul asfixiat, puneă piedici în calea dezvoltării Barcelonei ca întindere și putere. Regii, reginele și regenții ce se succedau la tronul Spaniei păreau să spună că aveau probleme mai arzătoare, în timp ce guvernele se dovedeau delăsătoare sau batjocoritoare: vor teren, să mai dea foc la niște mănăstiri. Făceau aluzie, vezi Doamne, la mânăstirile pe care mulțimea le incendiasă în atacurile ei sângeroase în timpul decadelor pline de frământări și la faptul că terenurile deveniseră apoi spații sociale: piețe publice, piețe alimentare, etcetera. În cele din urmă, zidurile au fost dărâmate. Acum o să putem respira și noi, își spuseră barcelonezii. Dar viața lor nu se schimbăse: cu ziduri sau fără ziduri, orașul era la fel de neîncăpător. Oamenii trăiau îngrămădiți în chichinețe, într-o promiscuitate dezgustătoare și vulgară; trăiau cu toții claie peste grămadă, cu tot cu animalele lor de casă. Disparația zidului deschidea vederea asupra văii până la poalele munților Collcelora: drept care, înghesuiala apărea și mai evidentă. Trăzni-l-ar să-l trăznească, spuneau orășenii, ditamai câmpul e gol și noi stăm aici, ca șobolanii în gaură. Dreptate-i asta, se întrebau, să se poată lăfăi salatele mai mult decât

noi? În această stare sufletească, privirile locuitorilor se întorceau spre primar.

Primarul Barcelonei nu era același care peste câțiva ani avea să ducă la bun sfârșit planul Expoziției Universale, ci altul. Acesta era un bărbat mic de statură, burduhănos. Era foarte credincios, în fiecare zi lua parte la Sfânta Liturghie și primea euharistia. În aceste clipe de reculegere căuta să nu se gândească la problemele municipale; dorea să-și închine toată atenția miracolului transsubstanțierii. Însă sistematizarea urbanistică era o grijă care îl copleșea. Studiase problema extinderii în cazul altor orașe europene: a Parisului, a Londrei, a Vienei, a Romei, a Petersburgului.

Planurile erau bune, dar costisitoare. Pe lângă aceasta nici unul nu presupunea particularitățile Barcelonei. Când cineva îi lauda peste măsură planul Parisului, primarul răspundea întotdeauna că era un plan bun „dar nu presupune particularitățile Barcelonei”. Același lucru îl spunea despre planul Vienei, etcetera. Era convins că Barcelona trebuia să-și proiecteze și să ducă la bun sfârșit propriul ei plan fără să recurgă la imitație.

Într-o zi, la sfârșitul împărțășaniei, avu o viză: se făcea că ședea în jilțul de primar, în biroul său, și intra ușierul să-i anunțe o vizită. Primarul se întreba dacă nu cumva era vreunul din membrii cu drept de vot, vreun delegat. Zice că este, îi curmă ușierul supozițiile, un cavalier de Olot. Într-acestea intră vizitatorul și ușierul ieși. Primarul rămase înmărmurit. Vizitatorul arunca raze și era împresurat de lumină. Primarul descoperi cu uimire că pielea vizitatorului era argintată, de pară și-o spoise cu tinctură de argint. Părul ce i se revărsa pe umeri avea firele de argint. Tunica era și ea de-o strălucire mată, de parcă totul, în vizitator, era făcut dintr-un aliaj supranatural. Primarul se ținu tare să nu ceară nici o explicație; întrebă doar cărui fapt i se datora o asemenea onoare. Noi ne-am dat seama că de-o vreme încobăcești cu gândul în altă parte când primești Sfânta Împărțășanie. Atenția, iar nu credința, îmi slăbește se dezvoltă primarul; planul acesta de sistematizare a orașului mă aduce în pragul disperării; nu știu ce să fac. Măine, spuse vizitatorul, la primul cântat al cocoșului, să fii la vechea poartă dinspre apus. Acolo ai să-l vezi venind pe Ales, dar să nu-i spui că m-am arătat ție. Primarul tresări și se trezi: se afla în biserică, pe scaunul de rugăciune, avea încă pe limbă ostia sfințită. Toate le-a visat parcă într-o clipire.

A doua zi, la ora stabilită, primarul se afla în punctul unde întâmplător avea să fie ridicat peste câțiva ani Arcul de Triumf ce anunța intrarea în Expoziție. Circulau de-acum oameni, dobitoace și căruțe. Pentru a nu fi recunoscut, primarul purta o simplă pelerină și o pălărie cu borul lat; într-un vas de lut pusese brânză albă de capră; avea să-i toarne pe deasupra ulei și s-o presare cu cimbru cum văzuse, când era copil, că se face la ferma de la țară unde locuiau pe atunci bunicii săi. Așa așteptă toată ziua. Cei care treceau pe lângă el comentau zarva ce se iscase în oraș din pricina dispariției primarului, pe care îl căutau în zadar de azi de dimineață când nu apăruse la biserică unde, nesmintit, asculta liturghia. Din vistieria publică, ziceau, nu lipsea o centimă; ceea ce era, după părerea lor, lucrul care șoca cel mai tare. Pe înserat soarele se preschimbă într-un cerc roșu cu perimetrul mare. Primarul văzu venind spre el o ființă ciudată. Dat fiindcă se opărise în copilărie, rămăsese cu jumătatea stângă a feței netedă și spână; cealaltă jumătate, însă, era brăzdată de zbârcituri și avea o jumătate de mustață și o jumătate de barbă de o lungime considerabilă deoarece tocmai făcuse pe jos drumul până la Santiago ori se pregătea să-l facă. Se numea, ori așa spunea el că se numește, Abraham Schlagober, care în germană înseamnă „smântână”; spusese că nu este evreu, în iuda numelui, ci creștin bătrân, pelerin într-o împlinire unei făgăduinți a cărei cauză refuză să o dezvăluie, și constructor. Primarul îl duse numaidecât la Primărie, îi arătă planurile Barcelonei și ale împrejurimilor ei, îi puse la dispoziție toate mijloacele ca să întocmească un proiect. Aceasta va fi, îi spuse Abraham Schlagober, orașul lui Dumnezeu despre care ne vorbește San Juan, noul Ierusalim. Deoarece Ierusalimul fusese dărâmat fără putință de a se ridica vreodată, căci Domnul a spus că nu va mai rămâne din el piatră peste piatră, un alt oraș era chemat să-i ia locul pentru a fi centrul creștinismului. Barcelona se afla la aceeași latitudine ca și Ierusalimul, era oraș mediteranean, avea totul pentru a fi orașul ales. Împreună citiră cuvintele profetice: **Și am văzut Orașul Sfânt, noul Ierusalim, ce coboară din ceruri, din preajma lui Dumnezeu, gătit ca o mireasă împodobită pentru soțul ei. Și am auzit un glas tunător ce grăia dinspre scaunul ceresc: Acesta este sălașul lui Dumnezeu printre oameni. Pune-va sălașul său între ei și ei vor fi poporul lui iar el va fi Dumnezeul lor. Și va zvânta toată lacrima din ochii lui și nu va mai fi moarte și nici plâns nu va mai fi, nici valet și nici caznă.** Proiectul fu terminat în mai puțin de șase luni, după care Abraham Schlagober dispăru fără urmă. Unii spun că acest personaj nici nu ar fi existat vreodată și că primarul însuși ar fi schițat planurile. Alții, că ar fi existat, dar că nu se numea cum zicea el și nici nu era pelerin și constructor, ci un aventurier care, mirosind firea neobișnuită a primarului, a hotărât să tragă foloase de pe urma ei, a izbutit să treacă pe hârtie toate câte i se arătau în vis protectorului său și cât timp a durat lucrul a trăit pe spezele municipiului, ceea ce nu se întâmpla pentru prima oară. Când proiectul fu în sfârșit încheiat, primarul se arătă mulțumit și îl supuse aprecierii plenului.

Astăzi proiectul original nu mai există: fie fusese distrus pe timpul acela, fie se află îngropat fără speranță de a mai fi scos vreodată la lumină din străfundurile insondabile ale arhivelor municipale. Au ajuns până la noi schițe parțiale, prea puțin demne de crezare, fragmente ale memoriului justificativ. Ca unități de măsură s-au folosit brațul, și la parasanga¹, cotul și el estadio², ceea ce fără

îndoială că îi va fi ținut mult în loc pe lucrători în timpul construcției. Cam de pe unde știm că se ridică azi Tibidabo și până la mare se întindea un canal navigabil din care plecau la dreapta și la stânga douăsprezece canale (câte unul pentru fiecare trib al lui Israel) mai înguste și de pescaj mai mic care se vărsau în tot atâtea lacuri artificiale, jur-împrejurul cărora erau rânduite cartiere sau așezăminte semi-religioase, semi-administrative, conduse de un loțiitor de primar și un slujitor al templului. Niciunde nu apare scris de unde avea să iasă apa ce trebuia să alimenteze canalul și defluenții lui, deși există câteva aluzii voalate la niște puțuri situate în locul unde astăzi se află Vallvidrera, La Floresta, San Cugat și Las Planas. În centrul orașului vechi (care potrivit planului urma să fie ras din temelii cu excepția catedralei, Santa Maria del Mar, El Pino și San Pedro de las Puellas) cinci poduri traversau canalul, fiecare pod simbolizând una din cele cinci virtuți teologale. Primăria, Deputația provincială și Guvernul civil aveau să fie înlocuite cu trei bazine întruhipând cele trei virtuți ale sufletului. Există, de asemenea, o Piață a Cumpătării și o Piață a Fricii de Dumnezeu, etcetera. Alte aspecte ale proiectului ne sunt necunoscute. Nu vom ști niciodată cum erau. Plenul primăriei rămase înmămurit. În cele din urmă hotărâră să aclame proiectul. Îi dădură sprijinul unanim și fără rezerve al municipalității. Consistoriul, cu toate acestea, arată că era necesar să se îndeplinească formalitățile prevăzute de legea în vigoare: proiectul acceptat de plen trebuia supus aprobării Ministrului de Interne, de care depindeau toate primăriile din Spania. Primarul spumegă de furie. E cu putință ca până și voința lui Dumnezeu să treacă obligatoriu prin Madrid? exclamă. Asta e legea, răspuseră consilierii ușurați. Se prefăceau că se alătură mâniei primarului dar, de fapt, nădărdjuiau că vor pasa mingea la Madrid și că Madridul le va scoate castanele din foc. Ori de câte ori au putut, ne-au pus bețe în roate, își ziceau, dar, de astă dată, ca să se schimbe ceva, refuzându-ne, ne vor face un serviciu extraordinar.

Iată cum suna răspunsul de la Madrid: Excelența Sa ministrul de Interne confirma primirea așa-numitului Plan de Extindere a Orașului Barcelona, dar că nu îl aproba pe considerentul că prezentarea lui nu se făcuse în conformitate cu cerințele prevăzute de legislația în domeniul respectiv. În fapt, prevedea prezentarea a trei proiecte alternative dintre care ministrul își rezerva dreptul de a-l alege pe acela care îi plăcea mai mult. Primarul simți că își pierde mințile. Cu toții laolaltă izbutiră să-l liniștească: să organizăm un concurs, să trimitem la Madrid proiectul nostru și împreună cu el încă două; domnul ministru nu are cum să nu-l prefere pe al nostru, va fi nevoit să vadă că este cel mai bun, îi spuseră. La aceasta, primarul nu mai găsi nimic de obiectat; credea că proiectul său fusese inspirat de Dumnezeu și că nu exista și nici nu putea să existe unul mai bun, astfel încât fu de acord să se organizeze concursul și așteptă cu nerăbdare ca proiectele să fie prezentate, triate și preselecționate conform termenelor stabilite în regulamentul concursului, el însuși consimțind să-și prezinte propriul proiect cu convingerea că va fi selecționat, ceea ce se și întâmplă. De-a lungul acestui proces, proiectul primarului, pe care până atunci îl văzuseră numai câte unii, circulă din mână în mână iar caracteristicile lui flutură pe toate buzele. În cercurile savante ale orașului nu se mai vorbea despre nimic altceva. În sfârșit, cele trei proiecte selecționate fură trimise la Madrid. Acolo ministrul le târăgână cât putu de mult fără să dea nici o explicație. Primarul era ca și mort. Am primit ceva de la Madrid? întreba el

trezindu-se speriat în toiul nopții. Valetul venea degrabă în dormitor să îl calmeze, căci era neînșurat.

În cele din urmă, ministrul răspunse. Răspunsul căzu ca o bombă: Excelența sa ministrul de Interne hotărâse să nu selecționeze nici unul dintre cele trei proiecte prezentate întrucât, după părerea domniei sale, nici unul nu întrunea suficiente calități. În schimb, considera bun și ratifica prin iscălitura sa un al patrulea proiect care fie nu fusese prezentat la concurs, fie fusese prezentat și descalificat apoi de juriu. Acum reapărea întărit printr-un decret-lege. Era ceea ce mai târziu avea să se numească „planul Cerdá”. Primarul preferă să ia lucrurile după partea lor bună: **Sunt convins, scrise ministrului, că Excelența Voastră a voit să facă o glumă pe socoteala noastră, arătând că aprobați un proiect care nu numai că nu face parte din tripticul prezentat la timpul convenit Excelenței Voastre, ci provoacă dinainte dezaprobarea tuturor barcelonezilor.** De această dată răspunsul ministrului a fost fulgerător. **Barcelonezii, amice, vor sări într-un picior de bucurie dacă planul Cerdá se va realiza într-o bună zi așa cum l-am ratificat eu, îi scrie primarului. Cât despre dumneata, stimate domnule primar, îngăduie-mi să-ți amintesc că nu intră în atribuțiunile dumatle să hotărăști când să faci un ministru glume și când nu. Limitează-te la îndeplinirea întocmai a instrucțiunilor pe care ți le dau și nu mă obliga să-ți amintesc de cine depinde, în ultimă instanță, funcția dumatle, etcetera, etcetera.**

Primarul convocă din nou plenul. Am primit un bobârnac, spuse. Așa ne trebuie dacă facem ce ne dictează Madridul în loc să lucrăm pe cont propriu cum am putea, la valoarea noastră, și cum onoarea ne-o cere. Iată, datorită lipsei noastre de curaj, Barcelona a fost ofensată: să ne fie învățătură de minte! Se auzi un ropot de aplauze. Primarul ceru să se facă liniște și vorbi iar.

- Acum trebuie să răspundem, este rândul nostru, spuse. Ceea ce am să vă propun s-ar putea să vi se pară o măsură prea drastică, dar eu vă rog să nu judecați pripit. Cugetați și veți vedea că nu avem altă ieșire. Iată acum ce propun: întrucât Madridul refuză să asculte argumentele noastre și pretinde cu obrăznicie și dispreț să ne impună punctul de vedere, fiecare dintre noi, ca reprezentant al poporului Barcelonei, să-l provoace la duel pe funcționarul din minister corespunzând treptei ierarhice și să-lucidă în duel ori să moară pentru a-și apăra dreptul și demnitatea întocmai cum eu, aici, în mod public, în această clipă, îmi arunc mânușa pe pardoseala acestei istorice încăperi și îl chem la duel pe Excelența Sa, ministrul de Interne, ca să înțeleagă odată, el și blestemații lui de birocrati, că de acum înainte când unui catalan i se refuză dreptatea într-un birou el și-o va lua singur, cu mâna lui, pe câmpul de onoare.

Azvărlu pe jos o mănușă de șevro gri pe care o cumpărase cu o zi înainte în can Comella și-o veghease toată noaptea în fața altarului Sfintei Lucia. Participanții izbucniră în urale, îl ovaționară fără sfârșit; cei care aveau mânuși îi imitară gestul; cei care nu aveau își aruncau pe jos umbrelele, plastroanele și chiar pantofii.

1) Unitate de lungime în topografie echivalând cu 5.250 de metri, folosită de perși din cele mai vechi timpuri.

2) Unitate de lungime echivalând cu 125 de pași, adică a opta parte dintr-o milă, care se măsoară printr-o mie de pași.

BUNICUL TOLSTOI

de MARINA COMO

Marina Como a colaborat mulți ani la revistele și la emisiunile italiene de radio; e cunoscută și pentru interviurile sale de succes, cum ar fi cel ce urmează, realizat cu signora Tatiana Albertini Tolstoi, nepoata marelui scriitor rus.

Suntem la Roma, la Porta Pinciana, într-o casă frumoasă ale cărei ferestre dau spre parcul Villa Borghese. În depărtare, printre copacii centenari, se poate vedea cupola de la Sfântul Petru. După colț este Via Veneto dar unde suntem nici un zgomot nu ajunge din strada identificată cu ostentativă, decadentă „dolce vita”. Tania Tolstoi, italiancă prin mariaj (e căsătorită cu Leonardo Albertini, fiul lui Luigi, vestitul editor de la Corriere de la Serra) locuiește aici de mulți ani. Aliniată pe rafturile bibliotecii vedem numeroase ediții ale romanului „Război și pace”, „Anna Karenina” și „Învierea”. Pe un birou găsim cuțitul pentru hârtie făcut de Tolstoi din lemn de stejar din Iasnaia Poliana și pliantul din piele un pic uzată în care își ținea manuscrisele. În casa Albertini se păstrează albume pline cu fotografii, unele nepublicate. Sofia Bers, soția lui Tolstoi, era o excelentă fotografă, căreia îi plăcea să-și surprindă soțul și întreaga familie în intimitate. Un instantaneu cu mica Tania ținându-și bunicul de mână și privind în sus spre el cu multă afecțiune o întoarce pe signora Albertini înapoi în timp spre copilăria de la Iasnaia Poliana. „M-am născut în aceeași casă și pe aceeași sofa pe care au venit pe lume bunicul și mama. De fapt exista acest obicei în casa Tolstoi: de îndată ce o femeie din familie trebuia să nască îi puneau așternutul pe o sofa de piele până ce copilul venea pe lume. Mama, a doua fiică a lui Tolstoi, căsătorită cu prințul Mihail Sukotin, înainte de a mă naște cu mai avuse cincii copii, care fie se născuseră morți fie muriseră în fragedă vârstă, așa încât vă puteți imagina după acest trist record cu câtă anxietate a fiecăruia a fost așezată mama mea pe faimoasa sofa de piele pentru a mă naște pe mine. Astfel, părinții și-au concentrat toată afecțiunea asupra mea ca și bunicul care totdeauna mi-a acordat o tandrețe deosebită. El a vrut să mă cheme Tania, ca pe mama. Dar imediat mi s-a spus Mica Tatiana și de această poreclă drăgăstoasă nu m-am mai despărțit. Copil fiind, deși am petrecut perioade lungi în casa bunicilor, am locuit cu părinții pe proprietate cam la 100 kilometri depărtare. De abia după moartea bunicului, în 1910, la Ostapovo, mama și cu mine ne-am mutat la Iasnaia Poliana”.

Nu am putut să fiu indiscretă și s-o întreb pe Tatiana Albertini ce motive l-au făcut pe Tolstoi, la cei 82 de ani ai săi, să plece din locul în care s-a născut și unde și-a petrecut cea mai mare parte a vieții.

Unii spun că a fost vorba de o iremediabilă ruptură între el și soție, deși pe ei i-a unit o mare afecțiune, aproape 50 de ani. Dar acesta să fi fost adevăratul motiv? „Mama - explică signora Albertini - a suferit de pe urma multor neînțelegeri dintre părinții ei, doi oameni legați printr-o dragoste mare dar, în același timp, separați datorită aspirațiilor neconcordante. Erau foarte uniți, și totuși extrem de îndepărtați. În timpul ultimilor ani ai vieții sale, Tolstoi dorea să ducă o viață simplă și să primească în casă pe oricine avea nevoie de el. Bunica, deși îi înțelegea impulsul generos și ideile umaniste, nu se putea acomoda unui trai într-o casă deschisă tuturor, chiar și oamenilor celor mai ciudați, într-o dezordine și un haos

neîntrerupte.

Într-o noapte bunicul a descoperit că soția îi umblase prin hârtii, probabil în căutarea unui testament. A fost foarte afectat de aceasta și s-a decis să părăsească Iasnaia Poliana pentru totdeauna. A plecat fără un scop aparent și a murit

câteva zile mai târziu la intersecția de cale ferată de la Ostapovo, unde șeful de gară văzând că avea friguri i-a oferit ospitalitatea. Înainte de a muri el a spus aproape cu dojană în glas copiilor lui care se agitau în jur: „Sunt mulți oameni în lume nu doar Lev Tolstoi, dar voi sunteți aici îngrijorați doar de mine”. Apoi, mai slab, a adăugat: „Iubesc adevărul... foarte mult... Iubesc adevărul”. Acestea au fost ultimele lui cuvinte. În fluxul memoriei nepoatei, ca într-un flashback de film, imaginea marelui om murind departe de casă se estompează luându-i locul o alta, a unui Tolstoi plin de veselie, iubitor de glume, ironic cu oamenii și mai ales cu el însuși. Un Tolstoi care, odată ieșit din biroul său, mulțumit de ceea ce scrisese, făcea adeseori piruete, rotindu-se cu câte un picior ridicat mai sus, pe spătarul scaunelor. Un Tolstoi vegetarian care, invitându-l la masă pe cumnata sa, Tatiana, a legat o găină de un scaun, a pus un cuțit mare pe masă și a zis: „Draga mea Tatiana, știu că-ți plac puii, așa încât iată găina, iată cuțitul. Pregătește-o după placul tău, dar nu miza pe ajutorul meu”.

Un Tolstoi străduindu-se să învețe mersul pe bicicletă și care seria despre tentativele sale astfel: „Din nefericire mi se întâmplă ceva ciudat. E de ajuns să văd un obstacol și mă simt atras irezistibil, așa încât intru direct în el. Cum e cazul unei doamne masive, cu pălărie cu pene, care ea și mine învață să meargă pe bicicletă. De îndată ce-i văd penele fluturând, nu mă pot abține să pedalez spre ea, ea începe să țipe, căutându-și scăparea, dar în van. Nu pot evita ciocnirea, așa încât nu rareori am făcut-o să cadă pe această sărmană doamnă. Poate nu sunt făcut pentru două roți!...”

Cu ce s-a schimbat viața Miciei Tania după moartea bunicului ei?

„Pentru noi a început o perioadă foarte grea - povestește signora Albertini -, tatăl meu a murit și el. Au început anii revoluției. Culegeam sfeclă și rădăcini pe care un servitor bătrân de-al nostru, ancorat încă în vechile tradiții, ni le servea purtând mănuși albe... Încă mi-e vie în minte bucuria care m-a încercat când am reușit să schimb o centură de mătase pe un ou sau o rochie superbă de catifea a bunicii pe un kilogram de unt sau unul de brânză. Din cauza subnutriției, mi-am pierdut unghiile și mama a decis să mă ducă în străinătate. Am plecat din Rusia cu pașaport în regulă, la care mi s-a permis să adaug numele bunicului Tolstoi, lângă cel al tatălui, Sukotin. Mama și cu mine ne-am dus mai întâi la Praga,

roza vânturilor

zeljko ivankovic (bosnia)

Sfârșitul războiului

Se zice că războiul a-nceput duminică, dar eu am uitat acum amănuntele. Aminte-mi aduc de-o timpurie după-amiază înnoirată când un avion în picaj rupsesse himenul a ceea ce azi se cheamă trecut irevocabil. Fata în patul meu spunea - picirea lumii, a fost însă dumnezeiesc. Lăsând la o parte inevitabilul patetism - ce rămâne din întregul adevăr? Ea credea că-i apogeul dragostei, iar eu... că din păcate, asta-i sfârșitul.

În românește de Petre Stoica

apoi la Viena, terminând cu Parisul. Acolo am avut o viață foarte umilă. Pentru a ne înțelege sărăcia ar trebui să vă reamintiți că Tolstoi renunțase la copyright spunând că nu vrea să fie plătit gândurile și sentimentele. Mama nu a regretat niciodată consecințele principilor tatălui. Numai o dată am văzut că a rămas perplexă. Ne-am decis să vedem **Anna Karenina** cu Greta Garbo, dar, când am ajuns în fața ghișeului de la Gaumont Palace, a trebuit să dăm înapoi datorită prețului piperat al biletelor...

La Paris am început să joc la compania Pitoeff. Venind în turneu în Italia, la Roma, l-am întâlnit pe Leonardo Albertini. Ne-am căsătorit în 1930 și, de atunci, locuiesc aici. Așa încât opt dintre nepoții lui Tolstoi sunt italieni. Trebuie să adaug că bunicul iubea mult Italia pe care o vizitase, tânăr fiind, înainte de a se căsători. Din muzica italiană îi plăcea Vivaldi, însă nu prea îl atrăgea opera. Adora cântecele napolitane și pe napolitani. Dintre scriitori, marele său favorit a fost Mazzini, unele gânduri și fraze traducându-le (Tolstoi citea în italiană, deși nu o vorbea și, în două volume din seria «Cicli di lettura», l-a citat de trei sute patru ori. O copie de pe «I promessi sposi» era în biblioteca sa, cu multe pasaje subliniate. Și, pe un perete al biroului său, agățase o reproducere mare a **Madonnei Sixtina** de Rafael”.

Tania Albertini Tolstoi semănă cu bunicul ei - aceeași frunte largă bombată, aceeași formă a feței cu pomeți proeminenți. Doar ochii ei sunt căprui, pe când Tolstoi avea ochi adânci, albaștri spre negru.

Dincolo de caracteristicile fizice, ce altceva crede signora Albertini că a moștenit de la bunic? „Bucuria de a oferi bucurie - replică ea - de a iubi și de a-ți ajuta aproapele. Într-o scrisoare adresată unei mătuși, scrisă la tinerețe, Tolstoi spune: «Cred că idealul unui om ar fi să țeasă ca un păianjen o pânză de iubire care să învâluie pe oricine ar intra în ea».

Un prieten, Sologub, obișnuia să-i spună: «Ești cu adevărat un om norocos. Ai tot ce vrei, tot ce iubești». Bunicul a răspuns cu această frază pe care nu o voi uita niciodată: «Nu am tot ce iubesc, ci iubesc tot ce am»”.

După revista „Ulisse 2000”
În românește de Teodora Moțet

CHRISTA WOLF - O CASANDRĂ MODERNĂ

de ION CREȚU

Procesul de reunificare politică, geografică, economică a Germaniei este departe de a fi total în absența unei reunificări culturale. În acest amplu proces, un rol însemnat îl joacă scriitorii din fosta DDR, care vin cu o experiență estetică și de viață dintre cele mai semnificative. Printre aceștia, poetul și cant-autorul Wolf Biermann, romancierele Monika Maron (prezentată anul trecut în această pagină) și, nu în ultimul rând, Christa Wolf.

Cunoscută cititorului român grație celor cinci cărți apărute în traducere la Editura Univers: **Cerul dragostei** (1965), **Unter den Linden - trei povestiri verosimile** (1978), **Nicăieri. Niciunde** (1984), **Model de copilărie** (1978) și **Casandra** (1990), Christa Wolf a recidivat anul trecut prin publicarea unui nou volum, **Medcea**, parabolă inspirată din mitologia greacă, în care autoarea ne propune, printr-o țesătură subtilă de monologuri, portretul unei eroine moderne prinsă „între două vremi”. „Convingătoare din punct de vedere stilistic” - s-au exprimat unii critici; „Oglindă poetică a supraviețuirii contradicțiilor dintre Est și Vest”, au comentat alții la adresa ei. Tot anul trecut, ca o dovadă a popularității de care continuă să se bucure Christa Wolf, i-a apărut la DTV colecția de povestiri adunate sub titlul generic neutru **Gesammelte Erzählungen**; altfel spus, **Colecție de povestiri**.

Christa Wolf s-a născut la 18 martie 1929. După război, experiență ce o va marca profund, și pe ceilalți colegi de generație de pe ambele maluri ale Elbei, Christa Wolf studiază germanistica. Se înscrie în rândurile Partidului Comunist German (ajunge chiar membru în CC), lucrează în cadrul Uniunii Scriitorilor, este lector și redactor la revista **Neue Deutsche Literatur**, lector principal la editura **Neues Leben** etc. Din 1961 are statut de scriitor profesionist. A fost/este membru al PEN-Clubului din DDR, al Academiei Artelor din DDR, al Academiei Artelor din Berlinul de Vest. A primit numeroase premii literare, dintre cele mai însemnate, în țară și în străinătate.

Christa Wolf este considerată o scriitoare de primă mărime „a întregii Germanii”. S-a spus că nici un alt autor în viață nu s-a bucurat de o mai mare publicitate și o receptare mai favorabilă decât ea, în ambele state germane, în anul 1976/1977, atunci când i-a apărut romanul **Kindheitsmuster (Model de copilărie)**. Proza de debut a scriitoarei germane, **Nuvela moscovită** (1961), nu a fost publicată niciodată în Germania de Vest, iar în Est a trecut aproape neobservată. Concepută ca o povestire psihologică, **Nuvela** relatează călătoria doctoriței berlineze Vera Brauer la Moscova, unde îl reîntâlnește pe interpretul de limbă germană Pawel Koschkin - cunoscut ei din timpul

războiului -, prilej pentru impresii de drum, observații despre socialism, notații despre ticăloșia nazismului.

Următorul titlu al Christei Wolf, romanul **Der geteilte Himmel (Cerul pe din două**, tradus de Camil Baltazar cu

Cerul dragostei) a devenit una dintre cele mai populare cărți ale literaturii germane contemporane. Apărut mai întâi în foileton și tipărit în nenumărate ediții, el a stat la baza scenariului unui film care s-a bucurat de un succes nebun. Este recunoscut ca primul roman în care proza redegistă - marcată de dihotomismul binecunoscut nouă între bun și rău - se recomandă întregii lumi cu o profundă notă personală. Ca și în **Nuvela moscovită**, o poveste de dragoste - de data asta între Rita Seide, studentă la pedagogie și Manfred Herrfurth, doctor în chimie -, consntituie pretextul pentru vehicularea unor probleme de ordin politic și social. „**Nachdenken uber Christa T**” (1968) marchează un progres net în evoluția literară a Christei Wolf. Mai mult decât atât, romanul este o dovadă convingătoare a posibilităților de evoluție în plan conceptual ale autoarei. **Reflecții despre Christa** este o mărturie emoționantă a schimbării calitative de atitudine politică a romancierei, mai exact a mutării ei pe poziția unui socialism nedogmatic. **Kindheitsmuster (Model de copilărie)** este reconstituirea, cu mijloacele specifice literaturii, a epocii național-socialismului. Și în acest caz, Christa Wolf se îndepărtează de drumurile bătute. „Oglinda care se plimbă de-a lungul drumului” este personajul principal, fetița Nelly, alter-ego al autoarei, pe care Christa Wolf o psihanalizează. Concluzia este sintetizată de înșeși cuvintele cu care se deschide romanul: „*Das Vergangene is nicht tot, es ist nicht einmal vergangen*” - „*Trecutul nu este mort, el nu este nici măcar trecut*” - cuvinte împrumutate de la Faulkner.

Kassandra (1980) reprezintă un nou moment semnificativ în bio-bibliografia

Christei Wolf. În prelegerile ținute la Universitatea din Frankfurt, în 1982, intitulată **Voraussetzungen einer Erzählung: Kassandra (Ipoteze despre o povestire...)**, scriitoarea pune întregul spectru al activității sale literare sub semnul îndepărtării vizibile de manifestările de înstrăinare în estetică și în artă - aluzie la idealurile ei mai din tinerețe. Figura Cassandrei, cea înzestrată de zei cu talent oracular, îi oferă autoarei prilejul să mediteze la rolul femeii, în contrast cu raționalitatea masculină bazată pe războiul atotdistrugător. Cassandra întruchipează mai mult decât pur și simplu femeia, ea întruchipează caracterul oracular al artei, indiferent de presiunile la care este supus artistul. În lumina acestui text se înțelege mai bine atașamentul scriitoarei față de literatura antică; de unde și interesul față de personajul Medeea, menționat ceva mai devreme.

Atenția acordată de Christa Wolf prozei de mai mică întindere nu este de dată recentă. Cât despre povestiri, strict vorbind, acestea reprezintă, în mod hotărât, un moment aparte în creația ei. Înainte de 1976, anul apariției romanului **Model de copilărie**, i s-au publicat câteva povestiri. Trei dintre ele, „*Unter der Linden*”, „*Noile concepții despre viață ale lui Motan*” și „*Experiență pe propria piele*”, au văzut lumina tiparului și în traducere românească. Tot din aceeași perioadă (1960-1972) datează însă și titlurile adunate între copertile colecției de povestiri anunțate la începutul acestei cronici, în total șapte. Cea mai veche dintre ele este **Dienstag, der 27 September (Marți, 27 septembrie)**, cea mai recentă **Selbsversuch**. Din punct de vedere al întinderii, **Blickwechsel** este cea mai scurtă (18 pagini), **Unter der Linden** (numele unuia dintre principalele bulevarde din centrul Berlinului de Est, n.n.) are 60 de pagini.

Tematic, povestirile acoperă spații epice dintre cele mai diverse, de la război la problemele feminismului, autoarea mișcându-se cu egală dezinvoltură în mijlocul lumii reale ca și în mijlocul celei fantezist-utopice. În special în potențarea lirică a evocărilor, se uzează, cu mare efect, de tonul confesiv; altfel, în funcție de necesitățile momentului, acesta poate împrumuta răceala demonstrațiilor.

Ironia blajină sau tăioasă dă savoare lecturii: „Ni se cere să ne grăbim, noaptea este aproape, și la fel și dușmanul - doar că vin din direcții diferite, noaptea dinspre Vest și dușmanul dinspre Est”. Aceste ironii nu-i scapă nici personajele apropiate autoarei: „Bunicul, care era surd de tot, începu, ca în fiecare seară, să spună **Tatăl nostru** dar la **Și ne iartă nouă greșelile noastre** bunica îi strigă în ureche că deranjează lumea și din asta se luară la ceartă”.

Deseori textul povestirilor este punctat de fraze pline de tâlc, adevărate *sententiae*: „Nu mori de două ori în aceeași zi”, sau „Nu trebuie să-ți fie teamă când tuturor le este teamă”, ori „Curiozitatea este un defect al femeilor și al pisicilor, în vreme ce bărbatul este însetat de știință și dornic de cunoaștere”. În ciuda aparenței de înțelepciune gravă, nu este greu să distingi în modul cum sunt rostite o notă de umor fină care riscă, în mod intenționat, să discrediteze însuși fondul lor sapiențial.

Mulțumim Centrului de carte germană pentru generozitatea cu care ne-a pus la dispoziție acest volum.

1) Monica Lovinescu preferă acum și întâlnirile cu cititorii.

2) Marian Drăghici promite să ia marii scriitori la întrebări. Îl așteptăm la redacție.

3) Îmbătat de plăcere, degustă licoarea Nicolae Breban. Îi admiră propensiunile Augustin Buzura și Romulus Guga.

4) Silitori, la alegeri neanticipate, se află Sânziana Pop, Ileana Mălăncioiu și Mihai Sin.

5) O decernare la care doamnele ocupă prim-planul: Valentina Pituț, Stela Covaci, Stela Neagu și Gica Iuteș.

